

KUTLU SOYUN KUTLU ÇOCUKLARI

GÖK TÜRKLER

SİNAN ATEŞ

6.BASKI

SİNAN ATEŞ

GÖKTÜRKLER

43340

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
ToshDO'TAU
AXBOROT-RESURS MARKAZI

GÖKTÜRKLER

Yazan: Sinan Ateş

Yayın Yönetmeni: Serkan Akın

Düzeltili: Fatih Keskin

Kapak Tasarım: Murat Soyer

1. Baskı: Ocak 2022

Her hakkı saklıdır. Bu yapının aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılmaz. **Copyright © 2023**

ISBN: 9786250013250

Yayımlayan: Ayşe Ateş

e-posta: gokturklerkitabi@gmail.com

Baskı: Qitap Yayıncılık San. Tic. A.Ş. Dumlupınar
Mah. Behramkale Cad. No: 9 Görükle - Nilüfer /
BURSA

Tel. 444 99 16

www.qitapyayinlari.com/

info@qitapyayinlari.com Matbaa

Sertifika No: 71316

Türk edebiyatının ölümsüz kalemi

Emine Işinsu'ya...

Türk Milletinin Yanılışı

Göğü delen heybetli dağlar... Dağları yarıp ovaları, uçsuz bucaksız bozkırı besleyen gür ırmaklar... Hele, Tanrı'nın Türkler güvende olsun; zengin, huzurlu, mutlu yaşasın; dünyaya yön versin diye yarattığı mukaddes Ötüken Ormanı... Tanrı'nın; bolluk ve güzellik konusunda cömertliğini en çok gösterdiği yer... Sarı altın, beyaz gümüş, binek atlar, aygırlar, kara samurlar, mavi sincaplar...

Türk milleti, kağanının sözünden çıktığından beri Tanrı da Türk milletinden yüz çevirmişti. Mukaddes vatan toprağı da Türk milletini cezalandırdı. Bağımsızlığı karakteri bilen millet, Çin'e esir düşmüştü. Hanım olacak kızları hizmetçi, bey olacak erkek evlatları köle olmuştu.

“Eyvah, biz ne yaptık! Bağımsız yurdu olan millet idik, yurdumuz hani? Başımızda bir kağanımız vardı, kağanımız hani?” dediklerinde iş işten geçmişti. Esirlik, onlara Türklüklerini unutturacak mıydı?.. Bazı Türkler, isimlerini değiştirip Çinli isimleri almıştı bile. Türk milleti var olsun, zenginleşsin diye Çin'le mücadele ederken şimdi Çin askeri olmuşlardı. Çin ülkesinin toprakları büyüsün diye savaşıyorlardı.

Çin İmparatoru'nun Korkusu

Çinli Başvezir, uzun zamandır huzursuzdu. Çünkü Çinli tarih yazıcılarının biri gidiyor, diğeri geliyordu. Hepsi, tarihten örneklerle Türklerin bir tehdit olduğunu anlatıyordu. İrili ufaklı bağımsızlık girişimlerinde Türklerin gösterdiği kahramanlıklar ve Türkleri engellemek için verilen mücadeleler... Başvezir dinlediği kahramanlıklarla savaş meydanlarında şahit olduklarını her geçen gün daha çok benzetir olmuştuktu.

Başvezir, Çin adına savaşan Türklerin savaş meydanlarında verdiği insanüstü mücadeleyi görüyordu. Tarihin tekrar edeceğini düşünüp korkuya kapılmaya başlamıştı. Bu tarih yazıcıları, aklını iyice karıştırmıştı. Savaş meydanında Türklerin bir anda kendilerine arkalarından saldıracağından öyle korkuyordu ki! Türklerin savaşmaktaki yeteneklerinden değil de bu korkusundan dolayı Türkleri daima öne sürüyor, Çinliler arkada kalıyordu. Başvezir, bu korkuyla daha fazla yaşayamayacağını anlayıp İmparator Gaozong'un huzuruna çıktı:

“Efendim, çok değil yakın zamanı hatırlayın. uluk Kağan’ın oğlu Kr Őad¹, kendi gibi korkusuz arkadaşlarıyla nasıl da Çin sarayını basıp babanız Tai Tsung’un canına kastetti! 40 arkadaşıyla yüzlerce Çinliyi nasıl da öldürdü! İmparator Tai Tsung günlerce uyuyamadı, duyduğu her sesle Türklerin yeniden Çin sarayına saldırdığını zannetti. Ruh hli bozulan babanız sonunda korkusuna yenik düşüp Türklerin saraydan ve Őehirden çıkartılmasını emretti. ...

Türklerin orduya kattığı gle mest olan İmparator Gaozong, bir yandan Başvezir’in anlattıklarını dinliyor, bir yandan da babasının başına gelenleri yaşıyordu. Bir ara kulakları duymaz, gözleri görmez oldu. Gerçek ile hayal birbirine karıştı. Saray muhafızlarını yere seren Kr Şad ve lkdařları² tam da karşısındaydı.”

“Dur!”

Başvezir, Çinli bir komutan ne kadar askerı disiplin içerisinde olabilirse o kadarlık disiplinle haykırdı:

¹ Şad: İslamiyet ncesi Türk devletlerinde “vezir” için kullanılan kavramdır. Ayrıca kağanların oğulları (tigin) da bu unvanı kullanmıştır.

Kr Şad’ın destansı mücadelesi için bakınız: Sinan Ateş, ocuklar için Kr Şad Destanı, lk Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, Ankara, 2020.

² lk: Amaç edinilen, ulaşılmak istenen amaç; millı amaç.

“Emret İmparator!”

Gaozong, bu sesle kendine geldi. Gaozong’un tahtı altının en ince işçiliğiyle, ipeğin en yumuşağıyla süslenmişti. Taht yeterince heybetliydi ancak üzerindeki pusmuş, terden sıırıslıklam olmuş İmparator’la daha bir heybetli gözüküyordu! İmparator bir yandan toparlanmaya çalışıyordu:

“Hemen bebekler ve kadınlar dahil bütün Türkleri geri yolla! Hepsini Ötüken’e tık. Şehirimde bir tane dahi Türk görmek istemiyorum. Hatta atları, koyunları neleri varsa onları da yanlarında götürsünler.”

“Efendim! Çin beyliklerini birleştirip ilk İmparatorumuz (MÖ 221) olan, acımasızlığı ile meşhur Kin Shi Huang dahi biliyorsunuz ki Türklerden korunmak için Çin Seddi’nin temellerini atmıştır. Ancak seddin Türkleri durdurmaya yaramadığını tarihî kayıtlardan öğrendik. Kin Shi Huang, öldükten sonra da kendisini Türklerden korumak istiyordu. Bu amaçla pişmiş kilden binlerce asker yaptırıp yer altına gömdü. Bunlardan bir fayda gördü mü bilemiyorum ancak Türkleri kutsal yurtları Ötüken’e yollarsak orada birleşip yeniden güçlenirler. Hesap sormak için güçlü ordularıyla Çin’e sefer düzenlerler. O zaman hâlimiz nice olur? Kilden değil, demirden ordu kursak yine de

Türklerin önünde duramayız. Şimşeğe ok atan, dağı delen Türkleri hilesiz bir savaşta yenebilecek bir ordu henüz yaratılmadı. Siz emir verin, Türkleri tuzaklarla dolu savaşlara gönderelim. Bu savaşlarda ellerine adi kılıçlar, altlarına kötü atlar verelim. Çoğu zaten Kuzey Çin’de yaşıyor. Burada kalanları da çocuklardan başlayarak Çinlileştirelim. Zaten şimdiden bir kısmı Çinli gibi davranmaya başladı.”

“Peki, onları benden uzak tut! Ne yaparsan yap ancak tekrar ediyorum Türkleri benden uzak tut!”

Çocuk Komutan

Çin devleti, işgal ettiği ülkelerin gelecek vadeden çocuklarını kendi okullarında okutuyordu. Çin'in amacı bu çocukları kendi milletlerinden ve ailelerinden koparmaktı. Kendi milletine yabancılaşan akıllı çocuklara büyüdüklerinde sarayda görevler veriliyordu. Milletine sevdası devam edenler ise göz hapsinde tutuluyor, devlet hizmetine getirilmiyordu. Böylece kendi milleti içinde söz sahibi olmasının da önüne geçiliyordu. Çin hem kendi devletini güçlendirmiş hem de esir aldığı milletleri zayıflatmış oluyordu.

Türk kağan sülalesi Aşina'ya ve onların akrabaları olan Aşide'ye mensup olanlar Çin ülkesinde adım adım takip ediliyordu. Bunların peşinde pek çok casus vardı. Bu casuslar her gelişmeyi Çin sarayına haber veriyorlardı. Bir yandan da Çin'e fayda sağlayacak çocukları tespit ediyorlardı.

Çinli casuslar Türk çocuklarının savaş oyunu oynamaya hazırlandığını görünce izlemek için yüksekçe bir yerde oturdular. Daha önce de defalarca izledikleri bu oyun çok eğlenceliydi. Çocukların tahta kılıçlarla oynadığı oyun, bir savaş meydanını aratmıyordu.

Oyun sonunda bir grup birinci olup merkezin sahibi oluyor ve dört taraftaki grupları yönetme hakkını kazanıyordu. Türklerin devlet yönetme geleneği çocukların oyununa da yansımıştı. Çünkü son iki grup kaldığında bir grup ikincilik teklifini kabul edip savaşmayı bırakırsa batı tarafını yönetmeye hak kazanıyordu. Ancak çocuklar genellikle ikinciliği kabul etmeyip sonuna kadar birincilik mücadelesi veriyordu.

Çocuklar beş farklı gruba ayrılıyordu. Hangi grubun ne tarafta olacağını belirlemek için zekiliği bakışlarına yansıyan bir çocuk öne atıldı. Tüyleri diken diken eden bir tekerleme okumaya başladı:

“Gök, gök, gök Tanrı,

Ayır dinsiz dinliyi!

Ötüken'den Çinliyi,

Sök, sök, sök Tanrı!”

Dört yana dağılanlardan hangisi merkezi ele geçirirse oyunu o kazanacaktı. Hiçbir ordu, merkezi ele geçiremezse savaşın kazananı merkezdekiler olacaktı. Merkezdekilerin işi her zaman zordu. Bu sebeple çocuklar oyunun başında merkezde yer almayı genellikle istemezdi.

Tekerlemenin sonunda hangi grup çıkarsa kendine bir yön seçer, sona kalan ise genelde merkeze razı olurdu.

Oysa tekerlemeyi okuyan çocuk, tekerleme sonunda ilk seçme hakkına sahip olduğu hâlde merkezi seçivermişti. Diğer gruplardakiler ace mi gördükleri çocuğa gülüyordu. Kendi grubundakiler ise en ufak bir şikâyet belirtisi göstermedeñ ciddi bir tavırla oyunun başlamasını bekliyordu.

Grup üyelerinin kollarında, gidecekleri yönleri temsil eden bezler bağlıydı. Doğuya yönelen grup gök renkli, batıya yönelen grup ak renkli, kuzeye yönelen grup kara renkli, güneye yönelen grup ise kızıl renkli bez bağlamıştı. Merkezde bulunanlar ise kollarına sarı bez bağlamışlardı.

Oyun sınırlı bir alanda gerçekleşmiyordu. Bir grubun kurguladığı oyunu diğerinin görmesi çok zordu. Çinli casuslar dahi buldukları tümsekte her tarafa hâkim değildi. Oyunun başında on dakika düşünme ve plan yapma hakkı tanınıyordu. Bu esnada kimse kimseye saldırmıyordu.

Dört yana dağılmış olan gruplar kendi içlerinde plan yapıyordu. Merkezdeki grubun lideri

ise diğ erlerinden çok farklı bir yol izliyordu. Grup lideri tüm çocuklara bir şeyler anlattıktan sonra kuzeydeki gruba bir elçi gönderdi. Kuzeye gönderilen elçi geldikten sonra onunla bir şeyler konuşup güneydeki gruba da bir elçi gönderdi. Güneye giden elçinin dönüp anlattıklarını dinledikten sonra da doğ u ve batıdaki gruplara eş zamanlı olarak birer elçi gönderdi. Bu esnada güneydeki gruptan da kuzeye, doğ uya ve batıya eş zamanlı elçilerin gittiği görüldü. Oyunun başlamasına ramak kala gruplar arasında bir elçi trafiği başladı.

Çinliler daha önce böyle bir şey görmemişlerdi. Tekerlemesi ile yüreklerine korku salan çocuk, oyunu bambaş ka bir hâle çevirmişti. Oyun, verilen işaretle başladı. Herkesin bir anda merkeze saldırıp önce merkezdeki orduyu ortadan kaldırmak isteyeceğini düşünen Çinliler gözlerine inanamadı. Çünkü çok değişik bir şey oluyordu. Batıdaki ve doğ udaki ordular, merkeze yönelmek yerine kuzeydeki orduya saldırıyordu. Güneydeki ordu iki kola ayrılmıştı. Ağaçlık ve tepelik alanları kullanarak görünmeden sağ lı sollu bir şekilde doğ udaki ve batıdaki orduları arkalarından sarıyorlardı. Savaş an ordular; merkez ordusu ve güney ordusunun savaşa dahil olmamasını kendileri adına bir kazanç olarak görüyordu.

Kuzey ordusu yenildiği esnada iki kola ayrılmış olan merkez ordusu; yorulan doğu ve batı ordularını yarararak bunların üzerine saldırdı. İki ordunun birleşmesinin önüne geçilmişti. Asıl beklenmedik darbe, sağlı sollu yayılan güney ordusunun doğu ve batı ordularına arkalarından saldırmasıyla geldi. Onlar ne olduğunu anlayana dek merkez ordusu ve güney ordusu aralarına aldıkları iki orduyu mağlup etti. Böylece çok kısa bir süre içerisinde merkez ordusu zaferini ilan etti.

Merkezdeki ordu neredeyse hiç kayıp vermemişti. Güney ordusunda ise ancak üç kişi kalmıştı. Merkezdekiler bu üç kişiyi kolayca yenebilecekken bunlara saldırmadı. Belli ki en başta yapılan gizli anlaşmaya bağlı kalmışlardı. Böylece güney ordusu ikinciliği kazanmıştı. Batıyı yönetme hakkı onundu.

Çinli casuslar daha fazla gezmeyip çocuğun adını sanını, ailesini öğrenerek hemen sarayın yolunu tuttular. Saraya gidip bu çocuk hakkında bilgi vermek için hem heyecanlanıyorlar hem de korkuyorlardı. Bu çocuk ya başa bela olacak ya baş kurtaracaktı.

Ötüken'de Bir Demirci: Otman

Gök Türkler, Çin'e sürüldüğünden beri kutsal Ötüken Ormanı'nda yaşayan tek Türk, demirci Otman'dı. Avcunun içi gibi bildiği ormanda uzun yıllar saklanmıştı. Kurtlarla, kuşlarla dost olmuş; onlardan haber almış, onlarla haber yollamıştı. Türk kağanı gelip de yeniden Ötüken'e yerleşene dek kutsal yurdu Türksüz bırakmayacak, Türklüğü yaşatacaktı.

Çin, Ötüken'de Türk kalmadığına emin olduğunda işgalin üzerinden yaklaşık 50 yıl geçmişti. 681 yılı geldiğinde Otman, artık bir aksakal olmuştu. Demirci atalarından gördüğü usulle aksakal olmanın sorumluluğunu yerine getiriyordu. Dedesi, 552 yılında Bumin Kağan, Göktürk Devleti'ni kurarken yanındaydı. O ise şu an 100 yaşına merdiven dayamıştı ve biliyordu ki kendi görevi, dedesinin görevinden daha değersiz değildi.

Çin'in, Ötüken'e yerleştirdiği istilacı Çinliler diken üstündeydi. Çin İmparatoru, bunların büyük bir kısmını yurtlarından zorla kopartıp buraya sürmüştü. Çok azı ise Çin devletinin ücretsiz verdiği topraklara yerleşmek hevesiyle gönüllü gelmişti. İstilacı Çinliler, Türklerin bir gece ansızın gelip kendilerini buradan çıkartacağını düşünüyordu. Bu sebeple bir ayakları

evin içindeyken diğer ayakları evin dışındaydı. Sert esen rüzgârda, geceyi aydınlatan şimşekte hepsi korkudan titrerdi. Türkler gibi Çinliler de bilirdi ki Ötüken sadece Türkler için yaratılmıştı. Türkler bir gün gelecek ve kendilerinin olanı geri alacaklardı.

Kuzey Çin'e ve Çin başkentine götürülen Türklerin esirliği kabul etmeye başladığı haberleri Ötüken'deki Çinlileri biraz olsun rahatlatıyordu. Gün geldi, Ötüken'de Türk korkusu hissedilmez oldu. Önceleri Türklerden kalan eşyalara dokunmaya korkanlar, bugün büyük tapınaklar inşa etmeye başlamıştı. Çinliler bir yere büyük tapınaklar inşa ediyorsa bu, oradan ayrılmayacaklarını ilan etmek demektir.

İşte bu günlerde bir sabah kutsal Ötüken Ormanı'nın şehre bakan yamacında Çinlilerin dikkatini bir kulübe çekti. Herkes birbirine soruyor, kimse aslında ne olduğunu bilmiyordu.

Aralarından birkaç kişiyi seçip kulübenin bulunduğu yere gönderdiler. Gidenler, kulübenin tamamen demirden yapılmış ve sağlam bir şekilde yere sabitlenmiş olduğunu gördüler.

Kulübe, Ötüken'e hâkim bir noktadaydı. Daha dün gece burada olmayan kulübenin kimse duymadan orada inşa edilmesi mümkün

değildi. Tamamı demirden yapılmış olan kulübenin başka bir yerden getirilmiş olma ihtimalini düşündüler. Ancak bu kadar ağır kulübeyi başka bir yerden getirip de buraya yerleştirmek bir kişinin yapabileceği bir iş değildi. Zaten yerlerde de bunu gösteren hiçbir ize rastlamadılar. Kulübeye seslendilerse de bir cevap alamadılar.

Heyet şehre döndüğünde halk, hemen etraflarını sardı. Aldıkları cevabın yetersiz olması herkesi tedirgin etti. Anlatıldığına göre demir işçiliğinin en güzide örneklerinden biri olan böyle bir kulübeyi bir Çinlinin yapması mümkün değildi. Bunu ancak bir Türk yapabilirdi. Öyle herhangi biri de değil. Türk kağanının ordusunu donatacak kadar hünerli bir demirci olmalıydı. Türkler ise buradan ayrılalı yarım asrı geçmişti.

Halk konuştuğunda korkuyor, korktukça panik artıyordu. İşin içinden çıkamayacaklarını anlayınca Çinli yöneticilere haber vermeye karar verdiler. Bu sırada bakışlar, üzerlerine doğru dötrnala gelen bir atlıya yöneldi. Atlı, kalabalığın ortasında durdu.

“Merhaba komşularım.”

“Kimsin ihtiyar?”

43340

Çinliler, yüzlük Otman'ı sorgulamaya başladı. Nereden gelmişti, Türk müydü, kulübe ona mı aitti, demirci miydi? Kulübe buraya nasıl gelmişti? Daha pek çok soru... Otman, onlara bilmeleri gerektiği kadarını söyledi. Çinliler en çok da ihtiyar demircinin bazı demir eşyaları kendilerine ücretsiz olarak yapacağını söylemesi üzerinde durdu. Kimi tarım malzemelerini sordu, kimi ev gereçlerini. Birkaç yeni yetme ise buralarda kalıcı olmaya niyetliydi:

“İhtiyar, bize Türk kılıcı yapar mısınız?”

“Hayır evladım, ben kılıç yapmıyorum.”

“Türk'sün, demircisin ve kılıç yapmıyorsun. Öyle mi? Güldürme bizi.”

“Türk'üm, demirciyim ve Çinliler için kılıç yapmıyorum.”

“Ben burada Türk göremiyorum, peki ya sen kimin için kılıç yapacaksın?”

Otman, işine geldiği gibi cevapladı:

“Ömrümün son zamanlarını yurdumda geçirmek için buradayım. Hayatınızı kolaylaştıracak aletleri yapıyorum. Siz bana demir ve çelik getirin, ben de size istediklerinizi yapayım.”

İhtiyarın, çocuğun sorusuna kaçamak cevap vermesinin üzerinde bedavaya getirecekleri eşyaların hatırına çok durmadılar. Hem yüz yaşına gelmiş bir ihtiyarın bize ne zararı dokunabilir, diye düşündüler. Bu Çinliler, Türklerden çok farklıydı. Türkler vatanlarını ve ailelerini kendi canlarından aziz bilirdilerdi. Hatta atları ve pusatları³ da onlar için kutsaldı. At ile Türk öz kardeşti. Oysa Çinliler için vatan, namus ve aile değil; menfaatleri her şeyin üstündeydi.

Gelin görün ki tertemiz Ötüken, bu kirli ayakların altında ezilmenin utancıyla kendisini kapatmıştı. Bereketini bu bereketsizlerden kıskanmıştı.

Otman, Ötüken dışındaki Çinlilerde görme-ye alıştığı Çin huyunun burada da kök saldığını daha ilk günden gözlemledi. Kendini kötü hissetti. Şimdi kötü hissetmesinin sebebi; Tanrı'nın Türkler tertemiz sularından içsinler, bereketli topraklarında yaşasınlar, zengin ormanında avlansınlar diye yarattığı Ötüken'de bunların yaşadığını görmesiydi. Bir ara Ötüken'den göçüp gidenleri bu rezillikleri görmedikleri için kıskanır gibi oldu. Sonra çilenin sonunu düşündü. İçi ferahladı. Bunları kendi hâline bira-

³ pusat: Silah.

kıp demir kulübesine doğru atını sürdü. Geri dönerken onun gördükleri ile diğerlerinin gördükleri bambaşkaydı. Yüce Tanrı “Ol!” dedikten sonra ne olmazdı ki!

“Çın... Çın... Çın...”

Öğlene yakın uyanmayı huy edinen Çinliler ertesi gün tan ağarmadan yeri göğü inleten bu sesle yataklarından fırladı. Önce kulaklarını yokladılar. Kulaklarının çınladığını zannettiler. Ardından dışarıyı dinleyip sesin geldiği yönü tayin etmeye kalktılar. Her birinin bakışı ihtiyar demirci Otman'ın demirden kulübesine yöneldi. Bir insan neden bu kadar erken kalkardı! Neden bu kadar erken bir saatte böyle rahatsız edici bir ses çıkartırdı! İstilacı Çinliler, ihtiyarın burada yaşamasına izin verdikleri için pişman olacakken akıllarına menfaatleri geldi, sustular. Evlerine girip kulaklarına bastıra bastıra yeniden uykuya daldılar.

Otman en son 42 yıl önce Çuluk Kağan'ın yiğit evladı Kür Şad ve 40 kurdu için hazırlık yaparken bu muhteşem sesle kendinden geçmişti. Ötüken'den Çin başkentine ulaşan bu sesle Kür Şad'a hazırlık yapması gerektiği de bildirilmişti. Kür Şad ve kurtları üzerlerine dü-

şeni yapmış, kendi hayatlarını feda etmek suretiyle Türklüğe hizmet etmişlerdir. Birileri onların kutsal amaçlarını hâlâ anlayamamış olsa da ulu Tanrı anlayacakları günü elbette yaşatacaktı.

Çinliler bir süre sonra bu seslere alıştı, Otman da ürkek Çinlileri korkutmamak için sabahın erken saatlerinde demir dövmemeye özen gösterdi. Çinliler ona demir getiriyor, karşılığında ihtiyaçları olan malzemeleri alıyordu. Hiçbir zaman para teklif etmedikleri gibi onun neden para almadığını da sorgulamadılar. Türkler hak etmedikleri bir lokma ekmeği dahi istemezken Çinlilerin kör gözlülüğü hayret edilecek şeydi. Bunlar sorgulanmayan olayların, başlarına ne getireceğini düşünmekten aciz bir topluluktu. İstila ettikleri bu topraklarda yaşamayı hak etmiyorlardı.

Kutsal günün kutsal saati geldiğinde bembeyaz kıyafetler içerisindeki Otman, ateşin içerisinde kızdırdığı demirin en kalitelisini örsün üzerine koydu. Gözlerini kapatıp ilahi güce, emre tâbi oldu. Elindeki çekici kaldırıp yavaş yavaş nefes alırken “Tan”, nefesini birden verip bütün gücüyle örsün üzerindeki demiri döverken “rı” seslerini çıkartıyordu. Yer gök “Tan-rı... Tan-rı... Tan-rı..” nidalarıyla inliyordu. Ötüken’i aşp Çin başkentine giden sesi ne Ötüken’deki

Çinliler ne de kendisine kut⁴ müjdelenen dışındaki kimse duyuyordu. Otman'ın etrafında kurtlar, geyikler, sincaplar, kuşlar bir hilal oluşturmuştu. Rüzgâr, Otman'ın "Tanrı!" nidalarına katılıyordu. Ötüken Ormanı'nın kutsal kayın ağaçları, yerlere kadar eğilerek Otman'ın etrafında hilal oluşturanlara eşlik ediyordu. Ötüken'deki işgalci, tembel Çinliler ise dışarı çıkmaya imkân vermeyen sert rüzgârı bahane ederek çok sevdikleri evlerinde pinekliyordular.

⁴ kut: Türkler hükümdarlarına devleti yönetme yetkisinin Gök Tanrı tarafından verildiğine inanmışlardır. Bu yetkiyi "kut" ile ifade etmişlerdir.

Kutluk'a Gelen Çağrı

Türkler; Çin yararına olan, sonu gelmeyen amaçsız ve hileli savaşlarda çokça kırıldılar. Artık, savaşlara katılmak istemiyorlardı. Törelî⁵ demek olan Türk, töreyi terk edince doğal olarak Türklüğü de terk ediyordu. Tanrı'nın dünyaya adalet getirmesi için gönderdiği millet, töresiz Çinlinin oyuncacı olmuştu.

Kutluk Şad, esaretin derin sıkıntılarını asil yüreğinde hissediyordu. Bir süredir yemiyor içmiyor, inzivaya çekilip⁶ günlerce inzivada kalıyordu. Sakin görüldüğü anlarda birden göğsü sıkışıyor, basınç bütün vücudunu titretiyor, attığı nara Ötüken'de duyuluyordu. Çinli tabipler, aciz kabul ettikleri bu bedende bir sakatlık arıyordu. Kamlar⁷ ise bu haykırışların kaynağına dualar ediyordu.

Kutluk, gönlünden duyduğu sesle kapandığı odasında ayağa kalktı. Göğsündeki sıkışmalar nefes almasını zorlaştırıyordu. "Tan-rı! Tan-rı!" nidalarıyla nefes alıp veriyordu. Böylece dışarı çıktı. Ayakları yerden kesilmişti, sanki

⁵ töre: Eski Türk topluluklarında benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortak alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü.

⁶ inzivaya çekilmek: Toplumdan kaçıp hiçbir şeyle ilgilenmeyerek tek başına yaşamak.

⁷ kam: Şaman, eski Türklerde ruhlarla ilişki kurduğu düşünülen kişi.

uçuyordu. Kamlar tüm Çin işkencelerine katlanmak pahasına davullarıyla ona eşlik ediyordu. Çin başkenti bir anda hareketlendi. Çinlilerin kılıç darbeleriyle yerlere serilen kamlar dışında neredeyse herkes Kutluk'un aklını kaybettiğini düşünüyordu. Kamların çaldığı davulların sesinde Tanrı'nın buyruğunu duyan Kutluk Şad, Çin başkentinden ayrılıp dağlara doğru yürüdü.

Davete Katılanlar

Kutluk, Tanrı'nın buyruğu gereği Çin başkentinden ayrılırken önünde ve yanındakileri kimse görmedi ancak ardından hilal şeklinde dizilmiş on yedi faninin gittiği bilindi.

Ötüken'deki Otman Dede, "Tanrı!" nidasıyla son çekiç darbesini indirdi. Kurtlar, kuşlar aynı anda durdu. Bu esnada Çin başkentinden çıkan Kutluk'un coşkun gönlü de duruldu. Fani dünyayı görebildi. Karşısında hilal şeklinde dizilmiş, "Tanrı! Tanrı!" nidalarıyla sanki ataları gibi örs üzerinde demir döven on yedi yiğidi buldu. Kendilerini kutlu vazife için, milletin bağımsızlık mücadelesi için yaratan Tanrı'ya şükretti.

Kutluk'un nereye gittiği belli olmasa da on yedi yiğit, gökten gelen bir çağrıya icabet ettiklerinin şuuruyla Kutluk'un ardından yürümüştü. Kutluk, bu tavrıyla koşulsuz gelecek olanları çağırmişti. Mete'nin "Okunuzu salın!" dediği yere tereddüt etmeden okunu salan yiğitlerin torunlarını davet etmişti.

Yüzbinlerce kişiden oluşan şuursuz kalabalıktan daha değerli, inanmış on yedi yiğit... Türk kızlarının Çinlilere hizmetçi olmasından, Türk erkeklerinin Çinlilere köle olmasından utanan on yedi temiz insan...

Künalp; ninesinden Göktürk devletinin kuruluşunu, Türk destanlarını, bağımsızlık günlerini bıkmadan usanmadan dinlerdi. Beşiğinde dinlediği ezgilerle başlayan millî şuur, mezara girene dek gönlünde yer edecekti. Onu Kutluk'un ardından götüren bu şuurdu. Kamların çaldığı davulların ezgileri ile annesinin, ninesinin ezgilerinin ortaklığı Kutluk'un ardından gitmesi gerektiğini düşündürmüştü.

Ninesinin anlattığı destanlardaki Mete, Attıla, Alper Tunga ile Kutluk aynı kumaşandı. Bunu çok iyi görüyordu. Hele Kür Şad... Dedesi, Kür Şad'ın ihtilal çağrısıyla düğüne gider gibi Çin sarayını basmaya, esirliği bitirmeye gitmişti. Seçilmiş 40 yiğitten biriydi. Ninesi daima övünerek anlatırdı. Dedesinin son defa evden çıkarken "Seni seviyorum, tıpkı milletimi sevdiğim gibi." dediğini büyük bir neşe ile söylerdi. Onun "Seni seviyorum, tıpkı milletimi sevdiğim gibi." diyebileceği bir eşi yoktu. İyi ki yoktu çünkü her şey bir anda olmuştu ve karısıyla vedalaşmamak onu hep üzecekti. Anası ile vedalaşamamıştı. Ancak onlar dedesinin ülküsünü tamamlamak için giden evlatlarına hak verirdi. Onunla gurur duyacaklarından şüphesi yoktu.

Atsız, on yedi yiğidin en yaşlısıydı. Ad aldığı, kendisine ad verildiği günü hatırladı:

On Çinli, onu tek başınayken kıstırmıştı. Bir Çinli onu arkasından kavradığı hâlde ayaklarıyla ikisini yere sermişti. Yüzünde birkaç darbe izi vardı. Dudağı patlasa da vaz geçmemiş, teslim olmamıştı. Var gücüyle cenk etmeye devam etmiş, indirdiği dirsek darbesiyle arkasındaki Çinliden kurtulmuştu. Yüzüne inmek üzere olan yumruğu koluyla kesip Çinlinin yüzünün ortasına yumruğu indirivermişti. Beş Çinli çoktan iş görmez hâle gelmişti. Belli etmemeye çalışsa da gücü kesilmek üzereydi ve daha beş Çinliyi haklaması gerekiyordu. Kaçmak... Aklının ucuna dahi gelmedi. Damarlarında dolanan atalarının asil kanına yakışmazdı.

Bir Çinli ona arkadan sarılmıştı. Çırpınıyor, kurtulmaya çalışıyordu. Gücünün tükendiğini hissettiği anda Çinli çocuğun kolları gevşedi. Saldırıya geçen diğer çocuklar da durmuş, ileride bir noktaya bakakalmıştı. Atsız, arkasını döndüğünde Tulpar'ın üzerinden atlayıp üzerlerine doğru gelen Kür Şad'ı görmüştü. Onun heybeti karşısında donakalmamak mümkün müydü!

Henüz bir adı dahi olmayan Atsız'a şehit babasının adıyla seslenmesi Kür Şad'a olan saygısını daha da artırmıştı:

“Sen, Özbek'in oğlu! Yanıma gel!”

Çinlilerin tamamını haklayamadığı için kendisini Kür Şad'a karşı mahcup hissediyordu. “Beğim, bıraksaydınız da şu hilekâr Çinlilerin hepsini yere serseydim.” deyişinin ardından kırk yiğidiyle Çin sarayını basan Kür Şad'ın sözlerini hiçbir zaman aklından çıkarmadı:

“Üzülme evlat! Kurt başlı sancak, kağanın çadırının önünde bir gün yeniden dalgalanacak. Türk kağanı, Budun-İnli Mağarası'na adaklar sunacak. Türk beğleri yurtluyu yurtsuzlaştıracak, kağanlıyı kağansızlaştıracak. Başlıya baş eğdirecek, dizliye diz çöktürecek. İşte sen de o beğler arasında atını doğudan batıya, batıdan doğuya doğru süren bir çeri olacaksın. Ötüken'in üzerindeki kara bulutlar dağılacak. Orhun'un rengi kızıldan maviye dönecek. Ve sen bugün ellerinin yarım bıraktığı işi o gün kılıcınla tamamlayacaksın.

Hey gidi Türk balası! Tıpkı baban gibisin. Ad alma günün bugündür. Türk çocuğu kahramanlık gösterdiği gün ad almayı hak eder. Senden yaşça büyük, vücutça iri on Çinli ile nasıl mücadele ettiğini, beşini nasıl da yere serdiğini gördüm. Müdahale etmesem kalan

Çinlileri de yere sereceğine şüphem yok. Var git, annene olan biteni anlat. Kür Şad bana “Atsız” adını verdi, de. Adına, soyuna layık bir evlat olacağın belli. Unutma, kendini o kutlu güne hazırla!”⁸

Kür Şad’ın sözlerini kelime kelime hatırlayan Atsız, onun ısrarlı ikazını aklından çıkarmamıştı: “Unutma, kendini o kutlu güne hazırla!”

Kırk iki yıldır, Kür Şad’ın geleceğini söylediği günün hayalini kuruyordu. Evet, şimdi 49 yaşındaydı. 17 yiğidin en yaşlısıydı. Bu kutlu yürüyüşün en eski bekleyeniydi. Eşi ve evlatlarının geleceğine vurulmak istenen prangaları kırıp atmak için Kutluk’un sessiz çağrısına katılmıştı. Gün, bugündü.

Küenalp, Atsız, Savcı, Talım, Çur, Üküz, Bürge, Küznek, Otaçı, Sarp, Taluy, Tuman, Kuyuş, Temür, Üge, Eren, Böri...

Kutluk’un her biri birbirinden güzel, birbirinden gösterişli on yedi yiğit yoldaşı...

⁸ Atsız karakteri ve Atsız’ın çocukluk anısı Sinan Ateş’in “Kür Şad Destanı” isimli eserinden alınmıştır.

Kutluk'un SesleniŖi

"Yiğitlerim!

Dokuz gündür birlikteyiz. Esir tutulduğu-
muz Çin baŖkentinden ayrılıp bu dağa geldik.
Ne ben size bir Ŗey anlattım ne de siz bana bir
soru sordunuz. Uzunca bir süredir göğüs kafe-
simi sıkıŖtıran, nefes almamı zorlaŖtıran hller
yaŖamaktaydım. Sevgili kadınlarımızın yaŖadıđı
doğum sancılarına eŖ sancılar çektim.

Bedenim bu lemdeydi, ruhum baŖka baŖ-
ka lemlerde dolandı. GemiŖ çağlara gittim;
mutluluğum, mücadele azmim arttı. Gelecek
Çağlara gittim; kıvancım, ümidim arttı. Ruhum,
bedenimle aynı lemde buluŖtuđunda kederim,
utancım arttı. İnsanlardan uzaklaŖtım. Çin'e
isyan eden ancak baŖarılı olamayan nice yiğidi
andım. Çinlilerle birlikte olmaktansa onurlu
llerle yaŖamayı tercih ettim. Kendimi kimi
zaman evime, kimi zaman bir mağaraya kapat-
tım. Siz beni yalnız zannederken ben onlarlay-
dım.

Dokuz gün önce kalbimizde daima yeri
olan, uzaktaki kutlu Ŗehirden bir mesaj geldi.
Kapalı gözlerimi açtığımda önümde temiz mille-
timizin, kutlu soyumuzun yolbaŖcısı AŖına'yı
koruyup kollayan diŖi kurdu gördüm. Gök ye-
leri vardı. Bana Tanrı'nın uçsuz bucaksız dn-

yasını gösterdi. Boz yeleleri vardı. Bana yerin hükümdarı atalarımızın sahip olduğu uçsuz bucaksız toprakları gösterdi. Yürü dedi, yürüdüm; dur dedi, durdum. Kon dedi, işte bu gördüğünüz yere konuverdim.

Ulu kurt kaybolduğunda sizleri etrafımda gördüm. On yedi inanmış insan... Her biri Me-te'ye yoldaş olabilecek on yedi yiğit... Kutsal yurttan gelen sesteki gibi her biriniz "Tanrı!" diyerek sanki elinizde çekiçle demir dövüyorsunuz. Atalarımın anlattığı ulu kamların, ulu demircilerin ayinlerini düşündüm. Gördüğüm ile dinlediklerim örtüşünce gözlerim yaşardı. Bir süre sizleri izledim.

Yiğit sınanmadıkça yiğitliğinden emin olunmazmış. Kutsal dokuz rakamına aşkla sizlerle dokuz gün konuşmadım. Dokuz gün benimle aç, susuz kaldınız. Gidecek misiniz, kalacak mısınız, diye bekledim. Beni sorgulayacak mısınız yoksa bana itaat mi edeceksiniz diye görmek istedim. Etrafımda oluşturduğunuz hilali dokuz gün bozmadınız. Beni hilalin önünde bir yıldız olarak gördünüz. Ulu Tanrı'nın size gönderdiğine sahip çıktınız.

İşte, onuncu günün kutsal şafağı sökmekte. Bu şafak Türk'ün uyanışıdır. Bu kutsal şafakla birlikte Tanrı izin verdiği müddetçe her şafak bizim için sökecek. Türk milleti dara her düştüğünde güzel gönüllü bir akın⁹, ilahi mesajları hatırlatan bir kam yahut Tanrı'dan kut¹⁰ almış bir kağan size "Korkma!" diye seslenecek. Şafağın yeniden sökeceğini hatırlatacak. Kurtların Türk mavisini gökyüzüne bakarak yeniden uluyacağını müjdeleyecek. Bugün sizin yaptığınız gibi bir yıldızın ışığında bir hilal oluşturulacak.

Biz atalarımızın şanlı mücadeleleri ile nasıl büyüdüysek gelecek nesiller de sizlerin hikâyeleriyle büyüyecek.

⁹ Akın : Kazak ve Kırgız Türklerinin saz şairlerine verdiği ad.

¹⁰ Kut : Tanrı'nın Türk kağanına devleti yönetmek için verdiği güç.

Son Türk yürekli, vatan toprağına düşmeden vatanın düşmeyeceğini bilecekler. Dün kırk kişiydiler, bugün on yedi kişiyiz. Yarın belki tek kişi bu mücadeleyi verecek. Sayı asla önemli değildir çünkü bir Türk dünyaya bedeldir. Bu mücadelenin ateşini önce sınırlı sayıda kahraman yakacak ancak sonra arkalarından bütün millet yürüyecek. Çünkü bağımsızlık, Türk milletinin karakteridir. Bugün bizimle olmayanların bize katılma zamanı henüz gelmemiştir. Tanrı, o günü de yaratacaktır.

Ulu Tanrı bizimledir. Zafer, inananındır. Zafer, Tanrı'nın buyruğına baş eğenlerindir. Bu baş; Tanrı yoluna, Tanrı'nın övdüğü Türk milleti yoluna feda olsun!”

“Feda olsun!”

“Ülküdaşlarım!

Atlarımızı çatlatırcasına dörtnala dört tarafa ulaşalım. Bizimle birlikte kurtuluş mücadelesine katılmak isteyenler varsa aramıza katalım. Bizi yolumuzdan geri çevirmek isteyen olursa onu susturalım. Türk'ün olduğu her yere gidelim. Daha önceki bağımsızlık mücadelelerine katılanlar hayattaysa onlara da ulaşalım. Kurt başlı sancağı kaldırdığımızı her yere duyuralım. Gittiğimiz yerlerin bir kısmında görecek-

siniz ki geldiğimizi duyanlar sorgusuz sualsiz aramıza katılacak.

Bizim burada yaktığımız ateşin kıvılcımları her tarafta yeni ateşleri tutuşturacak. Ocak ile ateşe hükmeden Türkler, bu ateşle Türk düşmanlarına dersini verecek. Türk yurdu bağımsız olana, Türk milleti dünyaya adalet götürene dek mücadelemiz sürecektir.

Bu baş; Tanrı yoluna, Tanrı'nın övdüğü Türk milleti yoluna feda olsun!"

"Feda olsun!"

"Yılmayacağız!"

"Yılmayacağız!"

"Yıkılmayacağız!"

"Yıkılmayacağız!"

"Başaracağız!"

"Başaracağız!"

"Tanrı, Türk'ü korusun ve yüceltsin!"

"Yüceltsin!"

Elçiler Kutsal Ötüken’de

Kutluk Şad’ın on yedi yiğidi, Kür Şad’ın kırk yiğidinin dengiydi. Ne de olsa kan, yine o kandı. Muhtaç oldukları güç, damarlarındaki asil kanda mevcuttu. Kutlu atalardan onlara, onlardan gelecek nesillere... Üstten mavi gök çökene, altta yağız¹¹ yer delinene dek...

Kutluk, bağımsızlık mücadelesini başlattığını duyurup Türk milletini gök renkli, kurt başlı sancağın altına davet etti. Dağda taşa kalmış olanları, Çin’e esir olmaktan utanan herkesi davet etti. Çin’den daha önce kaçıp da düzde yaşayan, dağa çıktı; dağda saklanan, düze indi. Türkler uyanmıştı. Çin’den, Oğuz yurdundan gelenlerle birlikte on yedi, yüz yetmiş oldu; yüz yetmiş, dört yüz oldu; dört yüz, yedi yüz oldu.

Kutluk, Ötüken’e de elçi yolladı. Elçilere burada ihtiyar bir demirciyi bulmalarını tembihledi. Onlara sadece “Kutluk’un size selamı var.” demelerini ve başka bir şey konuşmadan sadece ihtiyarı dinlemelerini emretti. Elçiler, Türklere yasak olan kutsal yurtlarına şafak

¹¹ Yağız: Yağız, kara, koyu renkli

sökmeden önce gelecekti. İhtiyarla görüşüp yine şafak sökmeden oradan ayrılacaktı.

Elçiler, merak içerisinde Ötüken'e vardıklarında gözyaşlarına hâkim olamadı. İki sebepten ağlıyorlardı. Birinci sebep hikâyeleriyle büyüdükları Ötüken'e ayak basmayı Tanrı'nın nasip etmesiydi. İkinci sebep ise şifalı pınarların susuzluğu, bereketli ormanın fakirliği, cömert toprağın cimriliğiydi. Ninelerinin hikâyelerinde dinledikleri Ötüken ile karşlarındaki Ötüken bambaşka yerlerdi. Kılıçlarını şakırdatarak çekip gözyaşları içerisinde ant içtiler:

“Ya bizim ya kimsenin!”

Hayranlıkla baktıkları yer Otman'ın kulübesiydi. En ince demir işçiliği örneklerine sahip olan bu kulübe, bir şaheserdi. Kulübenin kapısına geldiklerinde ihtiyarın kendilerini burada beklediğini gördüler. İhtiyarın başının üzerine denk gelen çift başlı kartal, Atsız'ın başarıya olan inancını pekiştirdi.

Son asrın canlı şahidi aksakal Otman, geleceğinden şüphe olmayan haberi uzun zamandır bekliyordu. Tanrı'nın buyruğu ile soyuna emanet edilen demircilik görevi yedi göbeği geçeli asırlar olmuştu.

Dünyanın ilk düzenli ordusunu kuran Mete'nin ve Batı'yı ahlaki çöküşten kurtaran Tanrı'nın kırbacı Attila'nın ordusunda ecdadının alın teri vardı. Çin'i titreten Çuluk Kağan'ın bileği bükülmez erlerinin çifte su verilmiş kılıçlarında onun emeği vardı. Çin Sarayı'nı basan Kür Şad ve 40 yiğidinin şanlı kılıçları onun elinden çıkmıştı.

İhtiyar, onlar söze girmeden onları selamladı ve kulübesine buyur etti. Elçiler buyruk üzere selamı ilettiler, başka da kelam etmedi¹². Otman, elçilerin sessizliğini sevdi. Selamı aldı ve misafirlerine süt ikram etti. Şafak sökmek üzereydi. Misafirler sütlerini usulü üzerine üç dikişte bitirdi. Otman'la birlikte kulübeden çıktılar. Aksakal Otman öndeki elçiye bir kese verdi ve Kutluk'a teslim etmesini tembihledi. Kulübenin arkasında bekleyen at arabasını alıp bir an önce buradan ayrılmalarını söyledi ve ekledi:

“Kutlu olsun!”

¹² kelam etmemek: Konuşmamak.

Yarım Kalan Hesaplaşma

Atsız, Böri, Kunalp ve Tuman üzeri örtülü at arabasını alıp vakit kaybetmeden dönüş yolculuğuna geçti. Yolda durmuyor, dinlenmiyorlardı. Sanki Ötüken'e gelişleri çabuk olsun diye uçuyorlardı. Gündüz gözüyle göremedikleri Ötüken'e bir sonraki gelişlerinin Kağanlarının arkasında olmasını dilediler.

Böri önden gidiyor, dört kişilik kafilenin yolunun güvenli olup olmadığını kontrol ediyordu. Atsız arkadan geliyor, kafilenin bir baskın yememesi için geriyi kolluyordu. Kunalp ile Tuman ise aksakalın sarıp sarmaladığı emaneti taşıyordu. Aksakal belli ki yaşından beklenmeyecek bir ustalığa ve titizliğe sahipti. Arabanın ne tekerleklerinden ne de taşıdığı yükten bir ses geliyordu. Arabayı taşıyan at da ses çıkarmaması için sanki iyice tembihlenmişti.

Havanın aydınlanmaya başladığı anlarda Ötüken Ormanı'ndan çıkmak üzerelerdi. Atsız bir süredir bir şeylerden şüpheleniyor, dönüp dönüp arkasına bakıyordu. Altındaki Ak Yont da huzursuzlanıyordu. Atsız, emanetleri taşıyan arkadaşlarına yetişip temkinli bir şekilde devam etmelerini, bir şeylerden şüphelendiğini söyledi.

Ak Yont'u çalılarının ardına sürdü. Kendisini iyice gizlediğine emin olduktan sonra pusuya yattı. Gelen giden yoktu. Ak Yont'tan inip elinde kılıcı, omzunda yayı ile yürümeye başladı. Sabahın ilk ışıkları gür ağaçların arasından sızıyordu. Atsız, yerden yukarıya yansıyan bir başka ışığı fark etti. Sezdirmeden, bulunduğu çalılığı kendine siper etti. Yayına bir ok yerleştirdi. Bekledi. Işık tekrar yansıdığı an okunu saldı. Şüphelenmekte haklıydı. Karşıdan gelen ses, okun hedefini bulduğunu gösteriyordu. Çalılıkta kıpırdanma devam ediyordu. Seri hâlde bir ok daha fırlattı. Yine bir feryat duydu. Yeni bir ok almak için sadığına elini uzatmıştı ki sağından ve solundan kendisine çok yakın olan çıtırtıları duydu. Kılıcının kabzasına elini attı. Kılıç, kınından sıyrılırken kulakların pasını silen bir ezgi Atsız'ın gönlünü hoş etti.

Atsız dört kişinin arasında kalmıştı. Çinliler onu sağ ele geçirirlerse alacakları mükâfatın büyük olacağını biliyordu. Ellerindeki kılıçlardan aldıkları güçle Atsız'dan kılıcını ve yayını atıp teslim olmasını istedi. Atsız güldü, kılıcını göğsüne çapraz bir şekilde tuttu. Bir Türk'ün Çinli'ye teslim olduğu görülmuş şey midir, etrafından çekilin, gitmenize izin vereyim, dedi. Bu sefer Çinliler güldü. Çokluğuna güvenen Çinliler kılıçlarına davrandı.

Atsız, ad aldığı güne döndü. Tanrı'ya 42 yıl önce yarım kalan kavgayı tamamlayacakları bu günü yarattığı için şükretti. O gün kendisine saldıran on Çinlinin beşini yere sermiş, geriye beş Çinli kalmıştı. İşte karşiki çalılığın arkasında yatmakta olan Çinli ile birlikte Tanrı, karşısına beş Çinli çıkartmıştı. Atsız, kendi nefsinin mücadelesini değil Türklüğün mücadelesini veriyordu. Bu yüzden o gün Türklüğüne dil uzatmaya kalkan çocukların yerine bu Çinli çasıtları¹³ koydu.

Böri, bir sorun olduğunu anlayıp geldiğinde ortalıkta tehdit oluşturacak bir Çinli kalmamıştı. At arabasında ne olduğunu kendileri dahi bilmezken Çinlilerin bilmesi imkânsızdı. Bu sebeple Çin'e haber ulaştırmak üzere bir çasıttın yola çıktığına da ihtimal vermediler. Yine de atlarına atlayıp ülküdaşlarının yanına gittiler. Eski düzenlerinde emaneti teslim etmek üzere yollarına devam ettiler.

¹³ Çasıt: Casus.

Kutluk, elçilerin döndüğü haberini alınca çadırından çıktı. Üzeri örtülü iki at arabası ve dört elçi karşısındaydı. Elçiler selam verdi. Keseyi teslim alan Kunalp, emaneti Kutluk'a sundu. Kutluk, keseyi alır almaz avcunun içinde sıktı. Kalbine bir güç, ruhuna bir dinçlik geldi. Keseyi öptü, başına götürdü.

“Yiğitlerim!

Bu gördüğünüz, hikâyeleriyle büyüdüğümüz kutsal Ötüken toprağıdır. Bu aziz toprağı avcumuza almayı nasip eden Tanrı'ya şükürler olsun. Ancak bu bize yeter mi? Bu kutsal toprağın bir kesesi için Çin ülkesi feda olsun!”

“Feda olsun!”

“Bu keseyi alın ve siz de özgürleşen bu toprağı koklayın. Ötüken yurdunun tamamını özgürleştirmek için onu kese kese buraya getiremeyiz. O zaman yapmamız gereken, Ötüken'e dek gitmek ve yaratıldığından beri bizim olan toprağımızı kurtarmaktır.”

“And olsun!”

Tonyukuk'un Katılması, Kutluk'un İlteriş Kağan Oluşu

700 yiğit dört tarafa yayılıp Türkleri, Kutluk'un ordusuna katılmaya davet etti. Kimi katıldı, kimi onları kovmaya kalktı. Yiğitler aralarına katılanları onurlandırdı, karşı koyanları cezalandırdı.

Çin ordusu için savaşıyan Türklerin başında Tonyukuk bulunuyordu. Çin Veziri bir süredir Tonyukuk'un davranışlarından şüpheleniyordu. Çünkü Türkler ellerindeki kötü kılıçlara, atlarındaki kötü atlara rağmen zorlu savaşlarda daha az ölür olmuştu. Aşide'nin övüncü Tonyukuk'u içindeki Türklük duygusunu yenemediği şüphesiyle hapsetmişlerdi. Tonyukuk ne yapıp etmiş, kendisine gönülden bağlı erlerin de desteğiyle hapisten kaçmıştı. Hapisten kaçır kaçmaz Kutluk'un sancağı altına koştu. Kutluk onu büyük sevinçle karşıladı. Çin yurduna haber üstüne haber salındı. Kutluk'un yüreğinin Tonyukuk'un bilgeliği ile buluştuğunu duyanlar çağırıp cevapsız bırakmıyordu.

Kutluk ve yiğitleri Türk milletinin bağımsızlığı, Ötüken'in yeniden Türk ülkesi olması için mücadele veriyordu. Tanrı, Kutluk Şad'ın Türkleri bir araya getirmeye başladığını gördü. Kutluk'a "kut" verdi. Böylece Kutluk, İlteriş Kağan oldu. Tanrı; Aşina soyundan gelen İlteriş Kağan'ı ve eşi İlbilge Hatun'u Türk milletini derleyip toparlasın diye seçmişti. Bugünden gayrı gündüz oturmak, gece uyumak onlara haramdı. Öyle de yaptılar.

Ötüken Canlanıyor

Devleti Karakum'da kuran Göktürklerin amacı Ötüken'di. Burada kuvvet toplayıp kut-sal Ötüken'i yeniden başkent yapacaklardı. Göktürklerin güçlendiğini gören düşmanları Türklerin yeniden güçlenmesinin önüne geç-mek için hain planlar kurmaya başlamıştı. Düşmandan bir çasıt gelip Tonyukuk'la görüş-tü:

“Düşmanlarınız hazırlık içindeler. Sizin her geçen gün güçlendiğinizi görerek hain bir plan kurdular. Her tarafa elçiler gönderdiler. Gü-neyden, doğudan ve kuzeyden bütün düşman-larınız aynı anda size saldıracak. Böylece sizi güçlenmeden yok edecekler.”

“Zamanı Tanrı yaşar, insanoğlu hep ölmek için yaratılmış. Önemli olan bu tatlı canı nerede ve ne için vereceğimizdir. Unutma ki insanoğlu plan yapar, Tanrı gülermiş. Görelim bakalım kim yaşar, kim ölür.”

Casusu ödüllendiren Tonyukuk, derin dü-şüncelere daldı. Aklına çocukken oynadıkları savaş oyunu geldi. Dört tarafa yolladığı haber-cilerle diğer orduları birbirine kırdırarak oyunu nasıl kazandığını anımsadı. Bu ilk ve son oyu-nu olmuştu. Ardından Çinliler kendisini aile-

sinden zorla kopartıp götürmüşlerdi. Çinlilerin amacı pek çok çocuğa yaptıkları gibi Türklüğünü unutturup onu kendi ırkına karşı kullanmaktı. O ise aklını kullanarak Çinlilerden yana gözükmüş, Türkleri koruyup kollamıştı.

Tonyukuk, çocukluğunun hüzünlü yanlarından sıyrılıp oynadıkları oyuna geri döndü. Düşmanları savaş oyunlarının tüm inceliklerinden uzak bir şekilde üç taraftan üzerlerine saldıracaktı.

Tonyukuk, casusun anlattıklarını İleriş Kağan'a aktardı. İleriş, ona bu oyunu bozması için yetki verdi. Tonyukuk hızlı davranıp önce Ötüken'de yaşayan düşmanın üzerine yürüdü. Amacı hem baskın yapıp hazırlıksız yakaladığı düşmanı yenmek hem de düşmanlarının birliğini parçalamaktı. Böylece kutsal Ötüken Ormanı'na da yeniden sahip olacaklardı. Ötüken, Baykal Gölü'nün güneybatısındaydı. Yüksekçe dağların yanı sıra Orhun ve Tamır Irmakları ile çevriliydi. Bu sebeple alması zor, savunması kolaydı. Bununla beraber etrafa akınlar yapmaya da elverişliydi. İklimi ılıman ve otlağı bol Ötüken, Türkler için ölümsüzlük demekti.

Ve... Göktürkler istediklerini aldı.

Göktürkler Ötüken'e yerleşince İlteriş Kağan, önce aksakal Otman'ın kulübesine yöneldi. Kulübenin yanına geldiğinde bir mezar ve başına dikilmiş balbal¹⁴ gördü. Ulu Tanrı'ya onun ruhu için dua etti. Otman'ın evlatları ve torunları Kağan'ı karşıladı. Kağan'a Otman'ın yaptığı kılıcı ve kendisine bıraktığı mektubu verdiler. Kağan, mektubu açtı:

“Hoş geldin yurdu derip toplayan İlteriş Kağan. Kağanlığın kutlu olsun. Kulübenin altı boyunca devam eden odacıklarda bulunan kılıçlar Tanrı'nın ordusunundur. Her biri 700 erine gönderdiğim kılıçların dengidir. Size hediye edilen kılıç, Aşina soyunun hükümdarlarının kılıcıdır. Kılıcınız keskin olsun. Sizi karşılayan çocuklarım ve torunlarım sırra sahiptir. Soyumuzun demirciliği bu yiğitlerle devam edecektir.”

Göktürkler, Ötüken'e yerleşip etrafta yaşayan tüm Türk boylarını kendine bağlayınca ne Çin ne de Kitanlar Göktürlere saldırmaya cesaret edebildi. Göktürklerin Ötüken'e geldiğini duyan uzak Türk boyları ana yurda dönüp Kağan'a bağlılıklarını bildirdi. Kendi gelmeyenlere İlteriş'in kudretini hatırlatan ordusu gitti.

¹⁴ balbal: Eski Türklerde kişinin anılması için mezarının veya bazı kurganların etrafına dikilen taş.

İlteriş'in Verdiği Ders

İlteriş Kağan, Türk yurdunun huzurunu, birliğini sağlamak için gündüz oturmadı, gece uyumadı. Atalarından gördüğü üzere çocuklarını devlet terbiyesi ile yetiştirmekteydi. Dönemin en önemli hocaları Bilge ve kardeşi Kül'e küçük yaşlarına rağmen Türk kültürü, Türk tarihi, coğrafya, Çince, devlet terbiyesi başta olmak üzere her türlü ilmi vermekteydi. Bununla birlikte Bilge ve Kül'ün en sevdiği şey, babalarının akşamları anlattıklarıydı. İlteriş, akşam olduğunda çocuklarını iki yanına oturtur, onlara atalarının verdiği mücadeleleri anlattırdı.

“Evlatlarım!

Üstte mavi göğü, altta yağız yeri yaratan Tanrı, ikisinin arasında insanoğlunu yaratmıştır. İnsanoğlunu yönetsin diye de büyük büyük dedeleriniz Bumin ve İstemi Kağanlara kut vermiştir. 552 senesinde Bumin Kağan, kutsal Ötüken Ormanı'nda Göktürk Devleti'ni kurmuştur. Kardeşi İstemi, devletin kurulmasında ağabeyiyle birlikte mücadele etmiştir. Daha sonra yabgu¹⁵ unvanıyla ülkenin batı tarafını

¹⁵ Yabgu: Türkistan'da kurulan ilk Türk devletlerinde kağandan sonra gelen en üst düzeydeki yöneticinin unvanı.

idare etmiştir. Bumin vefat ettiğinde ise İstemi, ülkeyi tek başına yönetmiştir.

Bumin ve İstemi Kağanların döneminde dört yanımız düşmanlarla çevriliymiş. Ordumuz bu düşmanların hepsini yenmiş, topraklarını sınırlarımıza katmış. Kadirkan Ormanı'ndan Demir Kapı'ya dek her yer Türk ülkesi olmuş. Başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmüştü. Kimse, Türk milletine düşmanlık yapamamış.

Dağınık hâlde yaşayan Türkleri Göktürk Devleti'nin çatısı altında birleştirmiş. Türk töresini yeniden uygulamış. Töresiz kalmış millet, törenin uygulandığını duydukça Göktürk ülkesine akın etmiş. Devlet daha da güçlenmiş.

İkisi de bilgili kağanmış. Kağanın bilgili olması yeterli değildir. Kendileri gibi yardımcıları da bilgili kişilermiş. Dünya, Türk'ün yönetiminde huzurluymuş. Ne var ki Bumin ve İstemi Kağanlardan sonra önce küçük kardeşleri, sonra oğulları devleti yönetmiş. Bunlar Bumin ve İstemi gibi akıllı ve cesur değilmiş. Tabii, yardımcıları da... Çin devleti daima hile ve sahtekârlık düşünür. Yine öyle yapmış. Kardeşleri birbirine düşman etmiştir. Kardeşler; Bumin ve İstemi gibi milleti değil kendilerini düşündükleri için Çin'in hilesine kanmışlar. Böylece

Türk yurdu Çin'e esir düşmüş. Yiğit Türk erkekleri köle, temiz Türk kızları hizmetçi olmuş. Bazı Türk beyleri Çinli isimleri alarak Çin İmparatoru'nun hizmetine girmiş.

Çin'e esir düşen Türk milletinin aklı başına gelmiş. Kardeş kavgasıyla uğraşıp Çin'in oyununa geldiğini anlamış. "Eskiden kağanımız vardı, kağanımız şimdi nerede? Eskiden bağımsız yurdumuz vardı, yurdumuz şimdi nerede?" diyerek feryat etmiş. Başına bu kötülükleri getiren Çin İmparatoru'na düşman olmuş. Birlik olup da Çin İmparatoru'na karşı mücadele edemediği için esarete razı olmuş."

"Hiç mücadele başlatan olmamış mı?" diye atılmış Bilge.

"Olmuş elbette, olmaz olur mu? En bilineni Kür Şad ve 40 yiğidinin başlattığıdır. İrili ufaklı mücadeleler verilmiş. Bu mücadeleler bağımsızlıkla sonuçlanmamış ancak bağımsızlığa giden yola hizmet etmiş. Başarılı olmamış gibi gözükse de Çin İmparatoru daha çok korkmuş, Türkler daha çok cesaretlenmiş. Bu mücadeleler olmasaydı ben 17 yiğidimle bağımsızlık mücadelesi verebilir miydim? Sayılar sizi hiçbir zaman yanıltmasın. Türk kurt gibidir, düşmanları ise koyun sürüsü. Yeter ki Türk, Türk olduğunun farkında olsun.

Evlatlarım!

Bunları size ders çıkarmanız için anlatıyorum. Ders alırsanız devletimiz güçlü, milletimiz mutlu yaşar. Ders almazsanız kötü talih tekrar eder. Siz de büyüdüğünüzde Çinlilerin oyunlarıyla birbirinizle kavga ederseniz millet dağılır, devlet yok olur. Tanrı'nın birlikte yardımı, ayrılıkta hiddeti vardır. Biz Tanrı'yı severiz, o da bizi sever. Tanrı'yı seviyorsak kendi çıkarlarımızı değil milletin çıkarlarını korumak zorundayız. Kağan, milletini düşünmezse Tanrı, milleti ona düşman eder. Millet, kendisi için uğraşan kağanını dinlemezse, onun sözünden çıkarsa Tanrı da milletten yüz çevirir.”

Tolu Akın Duyuruyor

Türkler, Ötüken'e yeniden yerleştikten beri Ötüken çok bereketliydi. Tanrı, Kağan'ının sözüne tekrar uyan Türkleri affetmişti. Toprak bereketli, ırmaklar coşkun, orman zengindi. Ötüken'in zenginliği bütün Türkleri besliyordu. Türkler teşkilatlı bir şekilde Demirkapı'ya dek huzurlu bir şekilde hâkimdi. İlteriş'in ölümünün ardından kardeşi Kapgan Kağan, tahta geçmişti. Kapgan Kağan; ağabeyi kadar olmasa da Vezir Tonyukuk'un bilgeliğinden istifade ediyordu. Ağabeyinin oğulları Bilge ve Kül ülkeyi zenginleştirmede en büyük destekçisiydi. Hele Kül... Yüreği ve bileğiyle Türklüğün övünçüydü.

Kapgan Kağan iyi bir hükümdardı. Zenginliğin gücüne aldanan Türkler, Ötüken'i terk etmeye başladı. Bütün uyarılara rağmen Ötüken'den ayrılmak, Çin'e yakın yerlere yerleşmek hevesine kapıldı. İnsanın en büyük düşmanı hevesiymiş. Çinlilerin oyunlarına yeniden kanan Türkler, böylece yeniden zayıfladı. Gittiği yerde zor günler yaşadı.

Tolu Akın, Ötüken'den Çin sınırlarına dek elinde kopuz¹⁶ ile gezen akınlardan yalnızca biriydi. Tolu Akın anlatıyor, etrafına toplananlar başı önde dinliyordu:

Titre ey Türk! Titre!
Titre de kendine dön!
Mavi gök, yağız yere,
Boyun eğsin dört yön.

Terk ettin çorak kaldı,
Kutsal orman Ötüken.
Kutluk geldi, bay¹⁷ kıldı
Aç iken, çıplak iken.

Değil miydin söz veren,
Aşına İteriş'e?
Gece gündüz yurt deren,
Koşmadı mı her işe?

Ötüken zengin oldu,
Yeniden geldin de sen.
Heybeler altın doldu,
Bitmezdi Çin'i yesen.

¹⁶ kopuz: Saz.

¹⁷ bay: Zengin.

Bak bu huyun çok yaman¹⁸,
Tınmazsın¹⁹ açlık tokluk.
Karnın doyduğu zaman,
Düşünmezsın ki yokluk.

Sözü tatlıdır Çin'in,
İpeği yumuşaktır.
Aklına gelmez cinin.
O kadar da alçaktır.

Önce güzel yaklaşır,
Sen sanırsın dosttur o.
Aldanan der ki kaşkı²⁰.
Sırtındaki posttur o.

Hediyeyi bol verir,
Yaklaştırır kendine.
Sonra oyun çevirir,
İnandırır her dine.

¹⁸ yaman: Kötü.

¹⁹ tınmamak: Önemsememek, dikkate almamak, düşünmemek.

²⁰ kaşkı: Kurt.

Kanma dedikçe kandın,
Kağanını terk ettin.
Çinliyi dosttur sandın,
Acılara gark ettin²¹.

Gerçek bildiğin sanrı²²,
Seni yurdundan aldı.
Yüz çevirdi de Tanrı,
Ne yurt ne kağan kaldı.

İlteriş söylemişti,
Sen en büyük umuttun.
Gideni paylamıştı,
Ne de çabuk unuttun!

Kapgan, kağan oldu bak,
Bırakıp gittin yurdu.
Öldü, göz yaş doldu bak,
Şaşırдың koyun, kurdu.

²¹ acılara gark etmek: Acılar içinde bırakmak.

²² sanrı: Uyanık bir kişinin, kendi dışında var sandığı ancak gerçekte olmayan olguları algılaması, yaşaması; halüsinasyon.

Türk milleti hak etsen,
Küylemek²³ ister idim.
Sen zilleti²⁴ yok etsen,
Söylemek ister idim.

Bu sözleri söyleyen,
Sanma ki Tolu Akın.
Bu işleri eyleyen,
Bu kötü sözler hakkın.

Duymadın mı a millet,
Kağanın oldu Bilge!
Katıl, son bulsun illet,
Olayım ben de dilge²⁵.

Uzun söze gerek yok,
Konumuzun özüdür.
Bunları aklına sok,
Bilge Kağan sözüdür.

²³ küylemek: Müzik ile övmek.

²⁴ zillet: Aşağılanma.

²⁵ dilge: Güzel söz söyleyen.

Bilge'nin Kağan Olması ve Milleti Uyar- ması

Kapgan Kağan ölünce yerine oğlu İnel'i kağan olarak bırakmıştı. Ordu ve halk; devleti yüceltme, milleti yönetme becerisi olmayan İnel'i kabul etmedi. Tanrı, İnel'e kut vermemişti. Bilge, kardeşi Kül'ün desteği, Tanrı'nın kut vermesiyle İnel'in yerine devletin başına geçti. Devletin başına geçip töreyi yeniden hâkim kılmak için mücadeleye başladı. Askerin çok sevdiği Kül'ü tigin tayin edip ordunun başına getirdi. Babasının ve amcasının yardımcısı, kayınpederi Tonyukuk'u danışmanı yaptı. İki kardeşi de şad olarak kendisinin yardımcısıydı. Türk milleti için gece uyumadılar, gündüz oturmadılar.

Bilge Kağan, milleti yeniden Ötüken'e topladı. Türk birliğini bir kez daha sağladı. Bütün Türkler kurt başlı, gök renkli sancağın altında birleşti. Türk milleti tekrar zenginleşti. Türk Kağanı'nın sözü tüm dünyada dinlenir oldu. Bilge Kağan uçma dese uçsuz bucaksız topraklarda kuş dahi uçamazdı.

Bilge Kağan, beylerini ve halkını han çadırının önüne toplayıp uzunca bir konuşma yaptı. Bu konuşmaların Türk yurduna yayılması için dört yana akınlar gönderdi. Böylece her coğrafya kutlu daveti ve uyarıları öğrendi. Bu

sözlerin, ölümünün ardından bengü taşa²⁶ kazınmasını emretti:

“Ben, gök gibi Tanrı tarafından yaratılmış Türk Bilge Kağan’ım. Zor zamanlarda tahta oturdum. Özellikle kardeşim, yeğenim, oğlum, milletim, Türk Kağanlığının farklı bölgelerinden gelen beylerim! Sözlerimi iyice dinleyin!

Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar bütün milletler bana itaat etmektedir. Bunca millet teşkilatsız, dağınık yaşamaktaydı. Hepsini düzene soktum. Şimdi iyi durumdadalar.

Doğuda Şantung Ovası’na ordu sevk ettim, denize ulaşmama az kaldı. Güneyde Dokuz Ersin’e dek ordu sevk ettim, Tibet’e ulaşmama az kaldı. Batıda İnci Nehri’ni geçerek Demir Kapı’ya dek ordu sevk ettim. Kuzeyde Yir Bayırku denilen yere dek ordu sevk ettim. Bu kadar geniş coğrafyada Ötüken’den daha güzel bir yer görmedim. Türk’e başkentlik yapacak yer Ötüken Ormanı imiş. Öncekiler gibi Çin’e yerleşmek yerine Ötüken’de oturup Çin’e elçiler gönderdim. Çin ile böylece anlaşmalar yaptım.

²⁶ bengü: Sonsuz, ölümsüz; bengü taş: Göktürk ve Uygur dönemlerinden kalan, taşa yazılmış kitabelere verilen ortak isim.

Atalarımın anlattıklarından bildim ki Çin milletinin oyunu bitmezmiş. Çin milleti tatlı sözleriyle, ipekli kumaşlarıyla, altını ve gümüşüyle diğer milletleri kendine yaklaştırmış. Böylece hem kalplerini kazanır hem de kendisine yakın yerlere yerleşmelerini sağlarmış. Yerleşene kadar da bu değerli eşyaların, madenlerin en güzellerini bol bol verirmiş. Yerleştikten sonra hissettirmeden kötü niyetini uygulamaya koyarmış. Kendilerini kabullendirdikleri diğer milletlerin iç işlerine karışmış.

Yakınlaşıp o milletin arasına sokulduktan sonra casuslar aracılığıyla onlar hakkında bilgi toplamaya başlarmış. O milletin bilgili, faydalı, cesur kişilerini tespit edermiş. Tespit ettikten sonra bunların önünü kesermiş. Bunların, ülkelerinde yüksek makamlara gelmesini engellemiş. Bir kişi Çin'in istemediği bir iş yapsa onun bütün ailesini, akrabalarını cezalandırmış.

Ey Türk Milleti!

Geçmişte Çin'in tatlı sözüyle; yumuşak, ipekli kumaşıyla seni kandırmasına müsaade ettin. Bu yüzden hep yok oldun. Yine inanırsan yine yok olacaksın. Çin'in oyunlarına kanıp Ötüken'den ayrılırsan yine yok olacaksın.

Ey Türk! Titre ve kendine dön!

Ötüken'de yaşayıp o değerli eşyaları, maddenleri ticaretle alırsan yaşayacaksın. Ötüken'de yaşarsan sonsuza dek burası Türk yurdu olarak kalacak.

Tokluğun kıymetini bilmezsin. Açlık, tokluk düşünmezsin. Doyduğunda acıkacağını aklına getirmezsın. Zenginleştğinde bir gün dara düşebileceğine ihtimal vermezsin. Bu yüzden seni doyuran, zenginleştiren kağanının söylediklerini dinlemeyip yurdunu terk ettin. Yeni yurdunda töreyi unuttun, fakirleştin, dağıldın, yok edildin.

Türk Beyleri, Türk Milleti! İşitin!

Tanrı'nın buyruğuyla kağan oldum. Dağılan milleti bir araya getirdim. Azalan milletimi çoğalttım. Fakirleşen milleti zenginleştirdim. Aç kalan milleti doyurdum. Böyle olmadı mı? Pek çok savaşla ve barış anlaşmasıyla yurdumuzun sınırlarını genişletip Türk milletini zengin kılmadım mı?

Bir arada olursanız yurdumuz yaşayacak. Fakat bu uyarıları dikkate almazsanız yine yok olacaksınız. Tüm yaşananlara şahit olan beyle-
rim ve milletim buna rağmen yine de yanılacak mısınız? Gönlümdeki sözleri böylece sizlerle paylaştım. Yeğenim Yolug Tigin'e bu sözlerimi bengü taşa kazımasını emrettim.”

Kül Tigin'in Ölümü ve Bilge Kağan'ın Üzüntüsü

7 yaşında iken babasız kalan Kül Tigin, Bilge Kağan'ın gözbebeğiydi. Bilge, Kül'den bir yaş büyüktü ancak babasının ölümü onu erken olgunlaştırdı. Kardeşini korur kollar, onun üzerine titrerdi. Birer genç olduklarında Bilge akıllı, Kül ise cesareti ile öne çıktı. Amcaları Kapgan Kağan'ın ordusunda en büyük kahramanlıkları Kül gösteriyordu. Ordu, cesareti sebebiyle onu çok seviyordu. O da Tanrı'nın ordusuna gereken değeri veriyordu. Halkına bunları da anlattı.

Zamanı, sonsuzluğu Tanrı yaşar; insanoğlu hep ölümlüdür. Kardeşi öldüğünde Bilge Kağan'ın dünyası başına yıkıldı. Kardeşi Tigin'in kahramanlıklarını, ölümünün Bilge'nin yüreğinde açtığı derin yaraları taşa kazıttı:

“Türk Milleti, Beylerim!

Bugün, Kül Tigin için diktirdiğimiz bengü taşın açılışını gerçekleştireceğiz. Aynı zamanda kurganını, heykelini de yaptırдық. Biliyorsunuz

Kül Tigin, koyun yılının²⁷ on yedinci gününde vefat etti. Kül Tigin'in cenazesine uzak yakın bütün milletlerden temsilciler geldi. Mezarında ağladılar. Yanlarında bolca altın, gümüş getirdiler. Bunların hepsini gördünüz. Onun ne kadar büyük bir kahraman olduğuna çoğunuz şahitsiniz. 47 yaşındaydı. 47 yıllık ömrüne pek çok başarı sığdırdı. Ona İnanç Apa Yargan Tarkan adını verdim, övdürdüm.

Babam Kutluk Kağan vefat ettiğinde küçük kardeşim Kül Tigin 7 yaşındaydı. Kül Tigin 16 yaşındayken amcam Kapgan Kağan'ın ordusunda 50 bin kişilik Çin ordusuna karşı savaştı. Bu savaştaki mücadelesi ile askerinin sevgisini kazandı. Amcamın devletinin büyümesine yardım etti. Kağan olduğumda ordumun başına geçti. Pek çok milletin üzerine ordunun başında gitti. Savaşlarda üstün hizmetler gördü. Büyük kahramanlıklar gösterdi. Ordu, Kül Tigin'den cesaret aldı.

²⁷ 12 hayvanlı Türk takvimi: Her ayın, bir hayvan adıyla temsil edildiği Türk takvimidir.

Bir seferinde düşmanın üzerine savaşa gittik. Kül Tigin başkentte kaldı. Başkentte kalıp yurda bir baskın yapılacak olsa engelleyecekti. Öyle de oldu. Düşman dönüp yurdu bastı. Hazırlıklı bekleyen Kül Tigin, düşmanı baskın düzenlediğine pişman etti. Annem hatun da dâhil olmak üzere Aşina soyunun kadınları düşmana hizmetçi olacaktı. Kül Tigin olmasa hepimiz yok olacaktınız. Diktiğimiz bu Kül Tigin Kitabesi'nde onun bütün mücadelesini okuyacaksınız. Bu taş, Türk gibi ölümsüzdür. Sadece bugüne değil binyıllar sonra gelecek nesillere de yol gösterecektir.

725'te Tonyukuk'un ölümünden sonra 731'de küçük kardeşim Kül Tigin öldü. Görür gözüm görmez oldu, her şeye bir çözüm bulan aklım çalışmaz oldu. Zamanı Tanrı yaşar, insanı hep ölmek için yaratılmış. Tanrı'nın takdiridir. Gözümden yaş akacak olsa mani oldum. Gönülden ağlamak gelse geri çevirdim. Aşina soyunun ve milletimin başına kötü işler gelecek diye düşüncelere daldım.”

İhanet ve Göktürklerin Yıkılışı

725 yılında Tonyukuk'un, hemen ardından da 731'de Kül Tigin'in vefat etmesiyle Bilge Kağan çok yalnız kaldı. Bilge Kağan; Tonyukuk'un ardından aklını, Kül Tigin'in ardından ise gücünü yitirmiş gibi hissediyordu. Uzun zamandır yeni fetihler gerçekleşmediği gibi halk arasında huzursuzluklar da baş göstermeye başlamıştı. Bilge Kağan milleti bir arada tutmakta zorlanıyordu.

En büyük yardımcısı; yeni danışmanları ve ordu komutanları değil Tonyukuk'tan ve kardeşi Kül'den kalan tecrübelerdi. Göktürklerin bağımsızlığa giden yolculuğunda babasının kader arkadaşı, kendisinin kayınpederi olan Tonyukuk ona daima ışık tutmuştu.

Son zamanlarda kendisini iyi hissetmiyor, daha erken yoruluyor, daha erken istirahate çekiliyordu. Zihni bugünü düşünmekte zorlanıyor, geçmişten ise bir türlü kopamıyordu. Yardımcılarından Buyruk Çor'un getirdiği otacılar²⁸ onu iyileştirmek yerine daha çok kötüleştiriyordu.

Bilge Kağan, Çin ile ticari ve devletler arası ilişkileri sıcak tutmak istiyordu. Bu sebeple 727 yılında Buyruk Çor'u Çin'e elçi olarak göndermişti. Bilge Kağan, onun Çin'de artan gör-

²⁸ Otacı: Doktor.

güsünden, bilgisinden istifade etmek amacıyla 5 yıl sonra Çin'den çağırıp Bakan yapmıştı. Bu otacılar da onun Çin'e yollayıp Çin tıbbını öğrenmesini istediği otacıları.

Yine bedeninin bugünde olduğu ancak zihninin geçmişte kaldığı bir andaydı. Tonyukuk'la gerçekleştirdikleri istişareyi hatırlardı. Devletin; kağanın kudretiyle iyi günler yaşaması, bilgisiz bir kağanla hemen çökmesinin önüne geçmek istiyordu. Türk devletinin kendisinden sonra yok olmasını istemiyordu, buna çareler arıyordu. Bazı tedbirler bulmuştu. Bilge Tonyukuk'la fikirlerini paylaştığında onun şiddetli muhalefetiyle karşılaşmıştı.

“Aşina'nın övüncü olan babamın yoldaşı, Aşide'nin bilge kişisi Tonyukuk; bir süredir Türk yurdunun bir daha Çin'e esir olmaması için hangi tedbirleri almak gerektiğini düşünüyorum. Çin, bizi sınırlarından uzak tutmak için şehirlerini nasıl ki surlara çeviriyorsa biz de aynısını yapalım. Türk yurdunun etrafını surlarla çevirelim. Böylece topraklarımız ve bu topraklarda yaşayan milletimiz huzur içinde olur.”

“İlteriş Kağan'ın kıvancı Bilge Kağan'ım; zamanı yaratan Tanrı, zamana yoldaş olsun diye Türkleri yaratmıştır. Bir kağanın ömrü bütün zamanın yoldaşı olmaya yetmese de Türklüğün ömrü buna müsaittir. Türklük var olduğu müddetçe Türk devleti de yaşayacaktır.

sözlerin, ölümünün ardından bengü taşa²⁶ kazınmasını emretti:

“Ben, gök gibi Tanrı tarafından yaratılmış Türk Bilge Kağan’ım. Zor zamanlarda tahta oturdum. Özellikle kardeşim, yeğenim, oğlum, milletim, Türk Kağanlığının farklı bölgelerinden gelen beylerim! Sözlerimi iyice dinleyin!

Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar bütün milletler bana itaat etmektedir. Bunca millet teşkilatsız, dağınık yaşamaktaydı. Hepsini düzene soktum. Şimdi iyi durumdalar.

Doğuda Şantung Ovası’na ordu sevk ettim, denize ulaşmama az kaldı. Güneyde Dokuz Ersin’e dek ordu sevk ettim, Tibet’e ulaşmama az kaldı. Batıda İnci Nehri’ni geçerek Demir Kapı’ya dek ordu sevk ettim. Kuzeyde Yir Bayırku denilen yere dek ordu sevk ettim. Bu kadar geniş coğrafyada Ötüken’den daha güzel bir yer görmedim. Türk’e başkentlik yapacak yer Ötüken Ormanı imiş. Öncekiler gibi Çin’e yerleşmek yerine Ötüken’de oturup Çin’e elçiler gönderdim. Çin ile böylece anlaşmalar yaptım.

²⁶ bengü: Sonsuz, ölümsüz; bengü taş: Göktürk ve Uygur dönemlerinden kalan, taşa yazılmış kitabelere verilen ortak isim.

Atalarımın anlattıklarından bildim ki Çin milletinin oyunu bitmezmiş. Çin milleti tatlı sözleriyle, ipekli kumaşlarıyla, altını ve gümüşüyle diğer milletleri kendine yaklaştırmış. Böylece hem kalplerini kazanır hem de kendisine yakın yerlere yerleşmelerini sağlarmış. Yerleşene kadar da bu değerli eşyaların, madenlerin en güzellerini bol bol verirmiş. Yerleştikten sonra hissettirmeden kötü niyetini uygulamaya koymuş. Kendilerini kabullendirdikleri diğer milletlerin iç işlerine karışmış.

Yakınlaşıp o milletin arasına sokulduktan sonra casuslar aracılığıyla onlar hakkında bilgi toplamaya başlarmış. O milletin bilgili, faydalı, cesur kişilerini tespit edermiş. Tespit ettikten sonra bunların önünü kesermiş. Bunların, ülkelerinde yüksek makamlara gelmesini engellemiş. Bir kişi Çin'in istemediği bir iş yapsa onun bütün ailesini, akrabalarını cezalandırmış.

Ey Türk Milleti!

Geçmişte Çin'in tatlı sözüyle; yumuşak, ipekli kumaşıyla seni kandırmasına müsaade ettin. Bu yüzden hep yok oldun. Yine inanırsan yine yok olacaksın. Çin'in oyunlarına kanıp Ötüken'den ayrılırsan yine yok olacaksın.

Ey Türk! Titre ve kendine dön!

Kül Tigin, koyun yılının²⁷ on yedinci gününde vefat etti. Kül Tigin'in cenazesine uzak yakın bütün milletlerden temsilciler geldi. Mezarında ağladılar. Yanlarında bolca altın, gümüş getirdiler. Bunların hepsini gördünüz. Onun ne kadar büyük bir kahraman olduğuna çoğunuz şahitsiniz. 47 yaşındaydı. 47 yıllık ömrüne pek çok başarı sığdırdı. Ona İnanç Apa Yargan Tarkan adını verdim, övdürdüm.

Babam Kutluk Kağan vefat ettiğinde küçük kardeşim Kül Tigin 7 yaşındaydı. Kül Tigin 16 yaşındayken amcam Kapgan Kağan'ın ordusunda 50 bin kişilik Çin ordusuna karşı savaştı. Bu savaştaki mücadelesi ile askerinin sevgisini kazandı. Amcamın devletinin büyümesine yardım etti. Kağan olduğumda ordumun başına geçti. Pek çok milletin üzerine ordunun başında gitti. Savaşlarda üstün hizmetler gördü. Büyük kahramanlıklar gösterdi. Ordu, Kül Tigin'den cesaret aldı.

²⁷ 12 hayvanlı Türk takvimi: Her ayın, bir hayvan adıyla temsil edildiği Türk takvimidir.

Bir seferinde düşmanın üzerine savaşa gittik. Kül Tigin başkentte kaldı. Başkentte kalıp yurda bir baskın yapılacak olsa engelleyecekti. Öyle de oldu. Düşman dönüp yurdu bastı. Hazırlıklı bekleyen Kül Tigin, düşmanı baskın düzenlediğine pişman etti. Annem hatun da dâhil olmak üzere Aşina soyunun kadınları düşmana hizmetçi olacaktı. Kül Tigin olmasa hepiniz yok olacaktınız. Diktiğimiz bu Kül Tigin Kitabesi'nde onun bütün mücadelesini okuyacaksınız. Bu taş, Türk gibi ölümsüzdür. Sadece bugüne değil binyıllar sonra gelecek nesillere de yol gösterecektir.

725'te Tonyukuk'un ölümünden sonra 731'de küçük kardeşim Kül Tigin öldü. Görür gözüm görmez oldu, her şeye bir çözüm bulan aklım çalışmaz oldu. Zamanı Tanrı yaşar, insanoglu hep ölmek için yaratılmış. Tanrı'nın takdiridir. Gözümden yaş akacak olsa mani oldum. Gönülden ağlamak gelse geri çevirdim. Aşina soyunun ve milletimin başına kötü işler gelecek diye düşüncelere daldım.”

İhanet ve Göktürklerin Yıkılışı

725 yılında Tonyukuk'un, hemen ardından da 731'de Kül Tigin'in vefat etmesiyle Bilge Kağan çok yalnız kaldı. Bilge Kağan; Tonyukuk'un ardından aklını, Kül Tigin'in ardından ise gücünü yitirmiş gibi hissediyordu. Uzun zamandır yeni fetihler gerçekleşmediği gibi halk arasında huzursuzluklar da baş göstermeye başlamıştı. Bilge Kağan milleti bir arada tutmakta zorlanıyordu.

En büyük yardımcısı; yeni danışmanları ve ordu komutanları değil Tonyukuk'tan ve kardeşi Kül'den kalan tecrübelerdi. Göktürklerin bağımsızlığa giden yolculuğunda babasının kader arkadaşı, kendisinin kayınpederi olan Tonyukuk ona daima ışık tutmuştu.

Son zamanlarda kendisini iyi hissetmiyor, daha erken yoruluyor, daha erken istirahate çekiliyordu. Zihni bugünü düşünmekte zorlanıyor, geçmişten ise bir türlü kopamıyordu. Yardımcılarından Buyruk Çor'un getirdiği otacılar²⁸ onu iyileştirmek yerine daha çok kötüleştiriyordu.

Bilge Kağan, Çin ile ticari ve devletler arası ilişkileri sıcak tutmak istiyordu. Bu sebeple 727 yılında Buyruk Çor'u Çin'e elçi olarak göndermişti. Bilge Kağan, onun Çin'de artan gör-

²⁸ Otacı: Doktor.

güsünden, bilgisinden istifade etmek amacıyla 5 yıl sonra Çin'den çağırıp Bakan yapmıştı. Bu otacılar da onun Çin'e yollayıp Çin tıbbını öğrenmesini istediği otacıları.

Yine bedeninin bugünde olduğu ancak zihninin geçmişte kaldığı bir andaydı. Tonyukuk'la gerçekleştirdikleri istişareyi hatırlardı. Devletin; kağanın kudretiyle iyi günler yaşaması, bilgisiz bir kağanla hemen çökmesinin önüne geçmek istiyordu. Türk devletinin kendisinden sonra yok olmasını istemiyordu, buna çareler arıyordu. Bazı tedbirler bulmuştu. Bilge Tonyukuk'la fikirlerini paylaştığında onun şiddetli muhalefetiyle karşılaşmıştı.

“Aşina'nın övüncü olan babamın yoldaşı, Aşide'nin bilge kişisi Tonyukuk; bir süredir Türk yurdunun bir daha Çin'e esir olmaması için hangi tedbirleri almak gerektiğini düşünüyorum. Çin, bizi sınırlarından uzak tutmak için şehirlerini nasıl ki surlara çeviriyorsa biz de aynısını yapalım. Türk yurdunun etrafını surlarla çevirelim. Böylece topraklarımız ve bu topraklarda yaşayan milletimiz huzur içinde olur.”

“İlteriş Kağan'ın kıvancı Bilge Kağan'ım; zamanı yaratan Tanrı, zamana yoldaş olsun diye Türkleri yaratmıştır. Bir kağanın ömrü bütün zamanın yoldaşı olmaya yetmese de Türklüğün ömrü buna müsaittir. Türklük var olduğu müddetçe Türk devleti de yaşayacaktır.

Çünkü Türk, devletsiz olmaz. Devletsiz kalan Türk dağılır, yok olur.

Haklısın, atalarımızın kurduğu devletlerin ömrü, devleti kuran kağanın ömründen çok da uzun olmamakta. MÖ 220 yılında Teoman'ın kurduğu, Mete'nin altın çağlarını yaşattığı Büyük Hun Devleti bile henüz MÖ 46 yılında doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Tarihçilerimiz daha pek çok kuruluş ve yıkılış hikâyesini sana da anlattılar.

Türk devletlerinin yıkılmasının sebebinin bir düşün; devletlerimizin zayıflamasına, yıkılmasına sebep olan, Çin ordularının saldırıları mıdır yoksa Türklerin kendi içlerinde verdikleri mücadeleler midir? Türkler, tarih boyunca kendi aralarında savaşmış birbirlerine zarar vermiştir. Kimi zaman başka bir Türk boyu mücadeleyi kazanıp devletin yönetimini ele geçirmiş, kimi zaman ise dayanacak gücü kalmayan devlete Çin son darbeyi indirmiştir.”

“Söylediklerinde yanlış yok gibi. Peki, ne yapmalı, devletin daim olması için hangi adımları atmalı? Türklüğü kaderine terk etmek doğru mudur? Ardımdan bırakacağım mirasın torunlarım dahi göremeyecekse bin yıllar sonrasına karşı taşıdığımız sorumluluklar ne olacak?”

“Sevgili Kağan'ım, Bilge Kağan'ım!

Bize tehlike Çin ordusundan değil, Çin'in Türk kağanlarının çadırına yerleştirdiği Çinli prenseslerden ve yurdumuza saldırdığı casuslardan gelmektedir. Türk kağanlarının Çin prensesleriyle evlenmesine özenen milletimiz de Çinli kızları almaktadır. Türk kızları eşsiz kaldığı gibi Çinli kadınlar sebebiyle Türk soyu gelişmektedir. Çocuğu yetiştiren kadındır. Çinli kadının yetiştirdiği Türk çocuğu maalesef Türk'e değil Çinliye benzemekte. Atalarının kahramanlığına değil Çin'in ticaretine, rahatına özenmektedir.

Bu sebeple Türk'e duvarlarla sınır çizerek Çinliyi engelleyemeyeceğiniz gibi Türk'ü cezalandırmış olursunuz. Tanrı, Türk Kağanı'na yeryüzünün bir kısmını duvarla örüp içerisindeki halkı yönetsin diye kut vermedi. Öreceğiniz duvar Türk'ün ufkunu daraltır. Herhangi bir sınır tanımayan Türkleri belli sınırların içerisinde hapsederseniz bir zaman sonra o sınırların ötesinde hak iddia etmez. Büyümeyi hedeflemeyen devletlerin yok olacağı bir gerçektir.

Bir duvar örmeliyiz ancak bu duvar Türk'ün gönlünün Çin'e kaymasını engelleyecek bir duvar olmalı. Taşla, tuğla ile değil Türklüğün kuvvetlendirilmesi ile örülmelidir. Çin kadınlarının, geleneklerinin, komutanlarının serbestçe gezdiği yurdumuzda Çin'in silahlı ordusuna gerek yoktur. Çin'in asıl ordusu bu saydıklarımdır.”

“Haklısın Bilge Tonyukuk, gerekli tedbirleri almak için bir çalışma yapalım, dedi; kendi fikrinde ısrar etmedi.”

Bilge Kağan, hatırladığı bu anıdan kurtulup bedeniyle aklını aynı zamanda buluşturmuştu. Buyruk Çor, yanında otacı ile Kağan'ın odasında belirdi. Belli ki ilaç saati gelmişti. Otacıya durumunun ağırlaştığını anlatsa da bunun normal olduğu cevabını aldı. Buyruk Çor'la yan yana kaldığında ona Çin usulü yapılan tedaviden fayda görmediğini, kendi otacılarından getirmesini emretti ancak Buyruk Çor, bu fikrin doğru olmadığını, tedavinin mutlaka sonuç vereceğini söyleyerek Bilge Kağan'ı ikna etti.

Kağan'ın zaten onunla tartışacak gücü kalmamış, zihni Tonyukuk'la fikir ayrılığına düştüğü bir zamana yeniden göç etmişti:

“Göktürk Devleti'nin ulu kişisi Tonyukuk! Çin Devleti'ni güçlü kılan Çin gelenekleridir. Çin'in güçlü devlet geleneği, yerleşik hayat tarzı, inanışları, büyük ve heybetli tapınakları her Türk'ün dikkatini çekmekte ve takdirini kazanmakta. Hem bu güce sahip olmak hem de milletimizin Çin'in bir üstünlüğü zannettiği bu kozu onun elinden almak dilerim.”

“Kendi bilgili olduğu gibi başkasındaki daha iyi bilgiye burun kıvırmayan, başkasının bilgisiyle de güçlenen kutlu Kağan'ım! Yerleşik hayattan koparmak dilersiniz sanırım. Şu ağaçları kökünden söküp de bizimle aynı hayatı ya-

şamaya alıştırırsınız da Çinliyi toprağından ayıramazsınız. Yine Çinlileri, bizim dinimize geçirmeyi dilersiniz sanırım. Bu, bize yakışmaz. Çinlinin dini Çinliye, Türk'ün dini Türk'edir. Din, zorlamayla yaşanacak bir değer değildir.”

“Hayır, aksine yerleşik hayata geçmeyi ve Budizm'i devletin resmî dini yapmayı düşünüyorum. Türk milletinin bu şekilde daha da güçleneceğine inancım var. Hem biz Çinlilerden daha medeni olmayı hak etmiyor muyuz?”

“Adı Türk olan devletimizin soyu Türk olan Kağan'ım!

Sizin yetişirken aldığınız tarih dersleri bugüne de ışık tutmak üzere anlatılmıştır. Tarih, geçmişe dair merak gidermek değil; geçmişte yaşananlardan dersler çıkartıp geleceği şekillendirmek için vardır. Bir savaşın hangi tarihte, kimler arasında olduğunu ve savaşın kazanılmasını bilmek bugüne hiçbir fayda sağlamaz. Oysa savaşın neden çıktığı, savaşı önlemek için nelerin yapıldığı, savaşta hangi oyunların oynandığı ve savaşın sonucunda ortaya çıkan neticeleri değerlendirdiğimiz takdirde tarih ibretlik hadiselerle doludur ve faydalıdır.

Geçmişte soyu soyumuzdan, huyu huyumuzdan olan Tabgaçların tarih içerisindeki serüvenini hatırlayınız. 338 senesinde bir devletçik kurarak çıktıkları ebedî Türk devleti olma yolculuğunda önce devletlerinin isimlerini Çin devletinin ismine benzettiler. Komşuları üze-

rinde hâkimiyet kurarak güçlendikleri 399 senesinde Çin Seddi içerisinde bir kent kurdular. Hem de ne kent...

Bu kentin içine 20 binden fazla esiri çalıştırarak Geyik Parkı isminde yaşam alanı oluşturdular. Yapay olarak oluşturulan dağlar, vadiler, su kanalları ve avlaklar bulunmaktaydı. Park o kadar büyüktü ki içerisinde askerî tabikatlar da yapılabilmekteydi. Türk asilzadeleri böylece Çin ve Türk hayatlarının birleştirildiği bir hayatı yaşayacaktı.

Zamanla Türkler daha bir askerî disiplin içerisine alınırken Çinliler daha gevşek ve Çin usulü bir yönetimle çoğunluğu Çinlilerden oluşan bir idareyle yönetilmeye başladı. Böylece Tabgaç ülkesinde çift başlı bir yönetim meydana geldi.

413 senesine gelindiğinde Çinli ağırlıklı devlet yönetimi, yerini tamamen Çinleşmiş bir yapıya devretti. Tabgaç Devleti'nin kalbinden 20 binden fazla Türk ailesi çıkarılıp sınır boylarına atıldı. Onların boşalttığı yere ise 100 binden fazla Türk olmayan unsur getirilip yerleştirildi. Çinli bürokratlar Tabgaç Devleti'ni yönetmek üzere Çin'den çağrıldı.

Bazı devlet yöneticileri Çinli gibi yaşamak isteseler de Çinleşmek istemiyorlardı. Bunlar, Budizm'i devletin resmî dini hâline getirip Çin'in Konfüçyüs temelli dinine geçilmesini engellemek istedi. Böylece halkın küçük bir kısmı

ve devlet memurları Budizm'i benimsediler. Ordunun temelini oluşturan Türkler, Budizm'i benimsemediği için ordu çıktığı savaşlardan hâlâ başarı ile dönebiliyordu. Zamanla savaşlar ve savaşlardan elde edilen ganimetler azaldı. Türklüğünü koruyanlar da yerleşik hayata geçti. Böylece hem Budistleştiler hem de Türklüklerini tamamen unuttular. Bugün Tabgaç dediğimiz yurt, adını bu Türklerden alsa da bunların Türklüğünden bahsetmek artık imkânsızdır.

Yüzlerce yapay mağaranın duvarına ve on binlerce heykelin bedenine Türklüğün izlerini kazımış olsalar da her bir motifle Türklüklerini haykırırsalar da onlar bozkırın Türk toplulukları tarafından Çinli kabul edildiler. Çinlilere gelince... Çinliler onları hiçbir zaman gerçek bir Çinli gibi görmediler. Tabgaçların gücü zayıfladığında onları hep aşağılayıp kendi içlerinde eritip yok ettiler.

Tarihin ibretler kitabı olduğunu bilen Kağan'ım! Tanrı'ya şükürler olsun ki biz Türk'üz. Devletimizin kalıcı olması, Çinlileşmemek için yapmamız gereken şey; başka güçlü medeniyetleri, dinleri benimsemek değildir. Yapmamız gereken, Türk gibi yaşamaktır. Sanatımızı, edebiyatımızı, tekniğimizi, ilmimizi artırıp Türk medeniyetini kuvvetlendirmektir.

Bununla birlikte güçlü bir devlet yapısı oluşturmalıyız. Size aktarılan tecrübeleri ve si-

zin bizzat tecrübe ettiklerinizi sizden sonrakilere ulaştırmalısınız. Türk milleti Çin'in hilelerini, kendi milletimizin dahi kıskançlıkla birlikten ayrılabilmediğini unutmamalı. Bilge Kağan'dan sonra devletin yaşaması, güçlü devlet geleneğinin sürdürülmesi ile sağlanabilir. Yoksa biliyorsunuz ki Çuluk Kağan'ın uçsuz bucaksız devleti, Çinli eşi İçing Katun'un kattığı birkaç tutam zehirle yerle bir oldu.”

Bilge Kağan yaşadığı zamanın şuurunda değildi. “Peki, senin dediğin gibi olsun Tonyukuk.” dedi. Dedi fakat karşısında Tonyukuk yoktu. Aklının iyice gittiğine hükmetmeye başladı.

Tonyukuk'la yaptığı bu konuşmanın etkisinden kurtulabilmiş değildi. 17'lerden Temür'ü yanına çağırtdı. Boyla Baga Tarkan'ı bulup en yakın zamanda kendisini ziyarete gitmek istediğini bildirmesini istedi. Bu, gizli bir görevdi. Ser verecek, sır vermeyecekti.

Aradan bir saat geçmemişti ki Boyla Baga Tarkan, Temür'le birlikte Bilge Kağan'ın yanında belirdi. Yerinden saygıyla kalkan Bilge Kağan, aksakalın yanında edebinden Temür'ü paylayamadıysa da aksakal, olan biteni anladı. Kağan, Temür'ü içeri kimseyi almamasını tembihleyerek dışarı gönderdi. Şimdi aksakalla yalnızdılar.

“Buyruk Kağan’ındır. Kağan’ımızın ziyaretimize gelme arzusunu karşılıksız bırakan biziz. Çin’de dengi bulunmayan bu yiğidin bir kabahati yoktur.”

“Babamın bilge ve bileği bükülmez yoldaşı, soyumuzun aksakalı Boyla Baga Tarkan! Bir kabahatimiz mi oldu ki bizi hanene kabul etmedin? Davetimizi reddedip kendin geldin. Sen Göktürk’ün bilge kişisisin. Töreyle babam Kağan’la birlikte yeniden derleyip uygulayansın. Söyle ki kabahatimizi bilelim.”

“Emrine kılıcımı, bilgimi verdiğim İleri Kağan’ın dağılmak üzere olan devletini yeniden toparlayıp bir araya getiren, güçlü kılan oğlu Bilge Kağan’ım! Bir kağanın, hele ki Bilge Kağan’ın hanemize ziyarete gelmesi ancak gururumuzu okşar. Tanrı, Kağan’ın geldiği evin bereketini artırır. Bundan önce geldiğin, evimizin bereketini artırdığın gibi...

Ancak belli ki bu seferki ziyaretin amacı başkadır. Bu ziyaret talebiniz hâl hatır sormak için değil, devlet işi danışmak içindir. Devlet işinin konuşulacağı yer, benim hanem değildir. Bize düşen Tanrı’nın kut verdiği Kağan’ın yanına gitmektir. Hanemiz de gönlümüz de Kağan’ımıza daima açıktır. Yeter ki Kağan’ımız Tanrı’nın yolundan ayrılmasın. Siz çağıracaksınız, biz geleceğiz.

Yaşımız, bilgimiz; kağanımız başımızda oldukça değerlidir. Başta kağan olmasa ne yaşa

hürmet kalır ne bilgiye ihtiyaç. Hatırlamak istemediğimiz ancak ders çıkarmak için hiç unutmamamız gereken esirlik yıllarında nice aksakalın, çocuğuna bile sözünü dinlemediğini gördük. Tanrı var etsin bugün töre, Türk Kağanı'nın okunun öttüğü her yerde hüküm sürüyor.”

Babası İleriş kut aldığıında Boyla Baga Tarkan oradaydı. Bağımsızlık mücadelesi verilirken kılıcı en keskin olan da oydu. Tonyukuk ile birlikte bilge kişiliğiyle de Kağan'ın danışmanlarındanandı. Daha sonra törenin uygulanması, düzenin sağlanması ve devlet yöneticilerinin yetiştirilmesi için gecesini gündüzüne katıp çalışmıştı. Artık, güçten kesildiği için bir süredir yalnızca evine gelenlerle fikirleşiyordu.

“Kutsal töremizin sadık koruyucusu Boyla Baga Tarkan! Sen, töre bunu gerektirir, diyorsan o doğrudur. Çünkü sen Göktürklerin töreye en sadık olanısın.

Ulu kişi! Bir süredir hastayım. Bedenim bu dünyada, aklım geçmişte. Bir düşünceye odaklanmaya kalksam zihnim darmadağın olmakta. Bilirsin ki pek çok kağanımız zehirlendi. Ben de zehirlendiğimden şüphelenmekteyim. Ancak buna kim cesaret eder, aklımı toplayıp da bir türlü bulamıyorum.”

“Babası gibi kutlu Kağan'ım! İhanetin en büyüğü en çok iyilik yaptığından, yanına en çok yaklaşımdan gelir. Uzağında duran, sana

ne kadar büyük bir acı yaşatabilir ki? Görev verdiklerinden görevi hak etmeyenleri bir düşün. Paraya pula, Çin'in ipeklilerine zaafı olanı düşün. Ailesine sadık olmayıp gözü başka kadınlarda olanı araştır. Bu kötü huylara sahip olanları bugüne kadar zaten yanından uzaklaştırdın, devlet işlerinden el çektirdin. Ancak demek ki gözden kaçan var.”

Su uyur ancak düşman uyumaz. Şeytanın hilesi tükenir fakat düşmanın oyunu bitmez. Türkler sadece savaşta oyun yapar. Savaşta oyunu beceremeyen düşman ise barışta hile yapar.

Aksakal Boyla Baga Tarkan'ın ufkunu açmasıyla Bilge Kağan, kendisini zehirleyen kim olduğunu buldu: “Dönüp devletine ve milletine hizmet etsin diye Çin'e yolladığı Buyruk Çor.”

Bilge Kağan, Buyruk Çor'a ve onun getirttiği otacılara gereken cezayı verdirtip tedavisine eski otacılarla devam ettiyse de iyileşemedi. Bilge Kağan, dedesi Çuluk Kağan gibi düşmanın hilesi sebebiyle 25 Kasım 734 tarihinde hayatını kaybetmiştir.²⁹

²⁹ Babasının yeniden kurduğu devleti dağılmaktan kurtaran Bilge Kağan'ın ölümünden 1183 sene sonra ve tam da onun öldüğü gün bir başka bilge

Kardeş, ağabeyi; oğul, babası gibi yaratılmadığı için Bilge Kağan'dan sonra karışıklıklar başlamış. Halk, Bilge Kağan döneminin zenginliğine hasret kalmış. Büyük Türk ülkesinde yaşayan farklı boylar ve milletler birbirleriyle mücadeleye başlamış.

552 yılında kurulan 1. Göktürk Devleti ile başlayan Göktürklerin hâkimiyeti, 745 yılında 2. Göktürk Devleti'nin yıkılmasıyla son bulmuştur. 2. Göktürk Devleti'ne, kurucusu Kutluk'tan dolayı Kutluk Devleti diyenler varsa da Türk devletlerinde devamlılık esastır. 2. Göktürk Devleti, Bumin Kağan'ın devletinin devamıdır.

Bilge ve Kül kardeşlerin Türkleri bir bayrak altında toplaması ve oluşturdukları Türk birliği bilinciyle ortak bir Türk dili ve edebiyatı da şekillenmiştir. 2. Göktürk Devleti'nin yıkılmasından sonra bir diğer Türk topluluğu olan Uygurların 744'te kurduğu devlet, Göktürklerin devamı niteliğindedir. Gerek devlet yönetim mekanizması ve gerekse Uygurların ülküsü bunu göstermektedir.

-SON-

kişi doğacak ve bir büyük Türk'ün kurduğu devletin dağılmasına engel olacaktır.

1.300 Yıl Sonrasının Gençlerine

Yolug Tigin'den Gelen Çağrı

Ben Yolug Tigin. Bilge Kağan ile Kül Tigin'in yeğeniyim. Kül Tigin ve Bilge Kağan Kitabelerini Bilge Kağan'ın emriyle taşa kazıdım. Kağanım bu sözleri bütün beylerini, Aşına soyunu, milletini toplayıp söylemiştir. Bu sözler Türk milletinin sonsuza dek yaşaması için çok önemlidir. Bu tecrübeler; hangi çağda, hangi coğrafyada yaşarsa yaşasın Türk devletini yönetenler için önemlidir. Daha önce defalarca yapılan hataların tekrarlanmaması için Türk milletinin her ferдинin bu kitabeleri okuması gerekir.

Türk milleti, kağanlarının sözünden çıktığında hep dağıldı. Ötüken'i terk ettiğinde töre-den uzaklaştı, töresini unutup başka töreleri benimsedi. Kişioğlu, hangi milletin töresini uygularsa o millettendir. Türk töresini bırakan da Türk olmaktan çıkar.

Bilge Kağan büyük bir devlet adamıydı. Çünkü işi hak edene verirdi. Bilge kişileri dinler, kararını öyle verirdi. Ordunun başına Kül Tigin'i getirmişti. Çünkü Kül Tigin çok iyi bir askerdi. O, askeri; asker de onu severdi. Başdanışmanlığına Tonyukuk'u getirmişti. Çünkü Tonyukuk zekiymiş, bilgiliydi.

Bilge Kağan kendinden sonrasını da düşündü. Kül Tigin öldüğünde bir bengü taş dik-tirdi. Kendisi öldükten sonra bengü taşa ka-

zınmak üzere tarihî bir konuşma yaptı. Bu iki kitabede I ve II. Göktürk Devletlerinin kuruluşları ve Türk milletine verilen dersler ortaktır. Aynı dönemi, aynı olayları anlatır. Ayrıca Kül Tigin Kitabesi'nde Kül Tigin'in mücadelesi vardır. Bilge Kağan Kitabesi'nde ise önce şad, sonra kağan olan Bilge Kağan'ın mücadeleleri anlatılır.

Bununla birlikte Tonyukuk adına dikilen anıt da önemli bir belge niteliğindedir. Tonyukuk, bilge bir devlet adamıydı. İleriş Kağan bağımsızlık mücadelesi verirken onun yanındaydı. Kapgan Kağan döneminde yaşananların ve Bilge'nin kağan olma süreçlerinin şahidiydi. Tonyukuk; aynı zamanda damadı olan Bilge Kağan'ın döneminde en verimli yıllarındaydı. İyi bir komutan olduğu gibi iyi bir danışmandı. Savaş sanatının inceliklerini bilmekteydi. Savaşın savaş başlamadan kazanılacağını düşünmekteydi. Dünyadaki ilk istihbarat (bilgi toplama) ağına sahip yöneticilerdendi. Diğer milletlerin arasında yaşayan habercileri vasıtasıyla tehlikeleri önceden haber almaktaydı. Böylece ülkeyi bekleyen tehlikelere karşı daima hazırlıklıydı. Aldığı tedbirler sayesinde Ergenekon Destanı'nda gördüğümüz bir felaketin benzerinin yaşanmasından milleti ve devleti korumuştur. Türklerin Ötüken'e yerleşmesini zorunlu görmekteydi. Türklerin kendi dinlerinden ve kültürlerinden ayrılmalarını tehlikeli bulmaktaydı. Ona göre Türkler, Çinlinin dinine geçerse

Çinlileşir; Çinlilerin kültürünü yaşarsa yine Çinlileşirdi. Çinlileşmek demek ise yok olmaktı.

Tonyukuk Kitabesi'nde 2. Göktürk Devleti'nin kuruluş sürecini ve Tonyukuk'un özelliklerini görebilirsiniz. Bu kitabede Türk devletinin kuruluşunu ve Kül Tigin'in verdiği mücadeleyi okuyabilirsiniz.

Kıymetli Gençler,

Ülkeler savaşla alınır; alınan ülkeler ise insanlarına adalet, hizmet ve medeniyet götürülerek yönetilir. Bu yüzden tıpkı atalarının yaptıkları gibi Bumin, İstemi, İteriş, Kapgan ve Bilge Kağanlar aç milleti doyurmuş, çıplak milleti giydirmiştir. Halkının zenginleşmesi ve iyi şartlarda yaşaması için mücadele etmiştir. İnsanı yaşatmışlardır ki devletleri de yaşasın.

Yarınlarda sizler de bir kurumda yönetici olduğunuzda, devletin yönetim kademelerinde görev aldığınızda atalarınız gibi davranmalı, milletinizin fertlerine adaletle davranmalısınız. İnsanınıza daima her şeyin en iyisini layık görmelisiniz. Açları doyurmalı, çıplakları giydirmeli, devletin şefkatli eli olmalısınız.

Peki, insani özellikleri bu kadar yüksek olan bir milletin sanatla uğraşmaması mümkün müdür? Sanat; ince ruhlu, düşünceli insanların işidir. Akınlarımızın şiirleri, destanları gibi güzel eserler sizin döneminizde var mıdır bilemiyorum. Çadılarımızın ince işçiliklerinin

sizin bugün yaşadığınız yüksek katlı apartmanlarda, derme çatma evlerde olacağını zannetmiyorum. Kadınlarımızın takılarındaki, kıyafetlerimizdeki zariflik sizin çağınızın insanlarını kışkandıracak boyuttadır.

Bizi iyi tanıyın çünkü biz, siziz. Biz, sizin atalarınız. Unutmayın ki Türk çocuğu atalarını tanıdıkça daha büyük işler gerçekleştirmek için kendinde güç bulacaktır. Güçlü bir gelecek meydana getirmek için tarihinizi iyi bilmeniz gerekir. Biz, bizden önceki Türkleri tanıyarak onların yolundan gittik. Siz de böyle yapmalısınız. Ne mutlu Türk çocuğuna ki ataları dünyayı her dönem adaletle yönetti, ilme önem verdi.

Kıymetli Gençler!

Hepiniz birer Türk bayrağısınız. Bayrak değerlidir. Bayrak şerefimizdir. Bayrak namusumuzdur. Bayrak bağımsızlığımızın teminatıdır. Bayrak dosta güven verir, düşmanı korkutur. Bu sebeple bir Türk bayrağı olduğunuzun bilinciyle kıymetinizi bilin. Siz Türk olduğunuzun şuuruyla kendinizi yetiştirip bilim adamı, devlet adamı, asker, esnaf, memur, -hepsinden de önemlisi- anne, baba olacaksınız. Ülkenize hizmet edeceksiniz. Türk, namusludur. Türk olduğunuz için namuslu olacaksınız. Türk ahlaka değer verir. Türk olduğunuz için ahlaklı olacaksınız. Türk, kadife bir eldiven içerisindeki demir yumruktur. Türk; zalimin düşmanı, mazlumun yardımcısıdır. Türk olduğunuz için za-

lime karşı sert, mazluma karşı şefkatli olacaksınız.

Atalarımız bize güvenmişti. Bundan aldığımız güçle Türk milletinin büyük millet olduğunu dünyaya göstermiştik. Biz de size inanıyor ve güveniyoruz. Aynı inançla söylüyorum ki bütün dünya, Türklüğün büyüklüğünü, medeni vasfını kısa bir süre içerisinde bir kere daha görecektir. Yeter ki millî ülküye, tam bir bütünlükle yürüyün. Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni niteliği yüksek uygarlık ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.

Bu kutlu yolda kökü dışarıda bulunan fikirlerden uzak durun! Gönlünde başka milletlerin, devletlerin sevgisini taşıyanlara dikkat edin. Elinde başka milletlerin bayraklarını taşıyanlara aldanmayın. Ardında Türk büyüklerinin değil de başka milletlerin liderlerinin fotoğrafları olanlarla dost olmayın. Türk, hiçbir millete düşman değildir ancak Türk'ün Türk'ten başka dostu da kolay kolay olmayacaktır.

Tanrı, Türk'e yâr olsun!

Ne mutlu Türk'üm diyene!

Sinan Ateş

14 Ağustos 1984 tarihinde Bursa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bursa'da tamamladı. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinden mezun olduktan sonra aynı üniversitede yüksek lisans yaptı. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde doktorasını tamamladı. 2019 tarihinden beri Hacettepe Üniversitesinde tarih doçentidir.

Akademik çalışmalarının dışında Türk kültürü ve tarihine dair çeşitli gazete, dergi ve İnternet sitelerinde yayınlanan makaleleri bulunmaktadır. Bu makalelerde Türk çocuklarının maruz kaldığı kültür emperyalizmine karşı sahip olması gereken değerleri işlemiştir.

İletişim:

E-Posta: sinanates84@gmail.com

Twitter: [@sinanates16](https://twitter.com/sinanates16)

Instagram: [@sinanates16](https://www.instagram.com/sinanates16)

Facebook: [@sinanates16](https://www.facebook.com/sinanates16)

Şehit eşim Sinan Ateş,
Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün
"Türk çocuğu ecdadını tanıdık-
ça daha büyük işler yapmak için
kendisinde kuvvet bulacaktır."
sözünden ilhamla öğrencilik
yıllarından beri Türk tarihini
öğrenmeye ve öğretmeye kendini

adamış bir Türk Milliyetçisi idi. Çeşitli vesilelerle yazdığı pek çok yazıda ve gerçekleştirdiği sohbetlerde gençlerin Türk kimliğinin birleştirici gücüne inanmaları gerektiğini söylemiş, gençlerden yabancı hayranlığı yerine millî bir bakış açısı ile olayları değerlendirmelerini istemişti.

Eşim bir siyasetçi değil dava insanıydı. Şehrini sevmeyenin, şehrinin insanının dertleriyle dertlenmeyenin milletini sevmeyeceğine inanırdı. Ona göre milliyetçilik; vatanını sevmek ve milletin refahı için mücadele etmektir.

Bir göç şehri olan Bursa'da o yılların tüm yokluğunu, hayat mücadelesini her Bursalı gibi yaşayan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. "Garaj altı"nın çocuğu idi. Başaran Mahalleli idi. Trakyalı ile Karadenizli'nin, Doğu-Güney Doğu Anadolu'nun, Bulgaristan-Kafkas göçmenlerinin geleneklerinin velhasılı bir Türkiye ikliminin Bursa'da Bursalı ortak paydasında nasıl buluştuğunu düşünlerden, yemeklerden, yerel söyleyişlerden örneklerle anlatırdı.

Bursaspor sevdası da onun milliyetçilik anlayışının bir tezahürü idi. Pek çok Bursalı gibi onun için de Bursa demek, Bursaspor demektir. Yeşil beyaz renklere gönül vermişti. Ankara'da doğup büyüyen iki kızımızın da bu renklere gönül vermesini sağlamıştı.

Çok sevdiği Bursa'da, Emir Sultan mezarlığında mefdun bulunan Şehit eşimin sevdaları da kavgaları da Allah ömür verdiği müddetçe benim sevdam ve kavgamdır. Bu sebeple Bursaspor Kongre Üyeliliğine kabul edilmem ve eşimin şehit edildiği günden beri yanımızda olan büyük Bursaspor taraftarına küçük bir teşekkür olması adına Bursaspor, kendi yeri olan Süper Lig'e çıkana dek eşimin "Göktürkler" isimli eserinin ailemize kalan tüm telif gelirlerini Bursaspor kulübüne bağış olarak aktarmak istedik. Bu talebimizi kabul eden Bursaspor Kulübü'nün değerli yönetimine Ateş Ailesi olarak teşekkür ederiz.

Ayşe ATEŞ

